

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Martina Janušová

**Ideální panovník Karel IV. z pohledu
Danta Alighieriho, Coly di Rienzo a
Francesca Petrarcy**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Eva Doležalová Ph.D.

Praha 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne 17.6.2013

Martina Janušová

Bibliografická citace

Ideální panovník Karel IV. z pohledu Danta Alighieriho, Coly di Rienza a Francesco Petrarcy [rukopis] : Bakalářská práce / Martina Janušová; vedoucí práce: PhDr. Eva Doležalová Ph.D. – Praha, 2013. – 47 s.

Anotace

Císař Karel IV. pocházel z rodu Lucemburků. Jeho děda Jindřicha VII. považoval Dante Alighieri za ideál panovníka, jaký by měl vládnout církvi a říši zároveň. Karel IV. sám je znám jako velice vzdělaný člověk, který udržoval mnoho kontaktů po celé Evropě. Mezi Karlovy obdivovatele patřili i dva italské humanisté, Francesco Petrarca a Cola di Rienzo, jejichž životy se ubíraly různými směry, ale kteří oba viděli vtělení ideje dokonalého panovníka v Karlu IV. V této práci bych se chtěla zaměřit na vliv, jaký mohla mít Dantova představa ideálního panovníka na Karlův způsob vlády a na vztahy mezi Karlem IV. a zmíněnými dvěma humanisty, z nichž jeden byl Karlovým přítelem, zatímco druhý se s Karlem potkal na pražském dvoře jen jako uprchlík v utajení.

Klíčová slova

Karel IV., renesance, Itálie, Svatá římská říše, ideální vládce

Abstract

An ideal ruler – Charles IV – viewed by Dante Alighieri, Cola di Rienzo and Francesco Petrarca.

The emperor Charles IV descended from the house of Luxembourg. Dante Alighieri regarded his grandfather, Henry VII, as an ideal ruler who should reign not only over the Empire but also over the Church. Charles IV himself is known to have been a very educated man, who maintained many contacts throughout Europe. Among Charles's admirers there were also two Italian humanists, Francesco Petrarca and Cola di Rienzo, whose lives headed in a different direction, but who both saw embodiment of Dante's idea of perfect ruler in Charles IV. In this study I would like to focus on the influence that Dante's concept of ideal ruler could have on Charles' way of government and on the relations between Charles IV and the mentioned two humanists, of whom the former was Charles's friend while the other only met Charles at the Prague court as a fugitive in disguise.

Keywords

Charles IV, renaissance, Italy, Holy Roman Empire, ideal ruler

Počet znaků (včetně mezer): 78 785

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní PhDr. Evě Doležalové PhD. za poskytnutí odborných rad, za trpělivost, ochotu a čas, který mi věnovala.

Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu mého studia podporovali.

Obsah

Úvod.....	6
1. Přehled literatury.....	7
2. Biografie.....	9
2.1. Dante Alighieri.....	9
2.2. Cola di Rienzo.....	11
2.3. Francesco Petrarca	14
3. Spis, korespondence, setkání.....	16
3.1. De Monarchia.....	16
3.1.1. Třetí kniha	18
3.2. Cola di Rienzo v Praze.....	21
3.2.1. Setkání.....	22
3.3. Korespondence a setkání s Petrarcou.....	25
3.3.1. První etapa.....	25
3.3.2. Druhá etapa	29
3.3.3. Třetí etapa.....	30
3.3.4. Osobní setkání.....	32
4. Situace v Říši před a po volbě Karla IV. římským králem	35
5. Ideální panovník.....	40
5.1. Srovnání ideálů.....	40
5.2. Reakce Karla IV.....	41
Závěr	43
Seznam literatury	45

Úvod

Císaře Svaté říše římské, Karla IV., krále německého a českého, většinou považujeme za našeho nejznámějšího a asi i nejúspěšnějšího panovníka. Nazýváme ho *Otcem vlasti*, který vyzdvihl České království a také založil univerzitu. Ještě za vlády jeho otce Jana Lucemburského bylo roku 1344 povýšeno pražské biskupství na arcibiskupství, na čemž měl Karel IV. také podíl. Samozřejmě, jako každá mince má svůj rub i líc, i zde se najdou určité události, díky kterým získal Karel IV. odpůrce. V této práci se nesnažím vyzdvihnout *Otce vlasti* jakožto pomyslný panovnický ideál ani ho kritizovat za jeho chyby, nýbrž se pokouším přijít na to, co vedlo Danta Alighieriho, Colu di Rienza a Francesca Petrarca, aby se na něj obrátili s myšlenkou *ideálního panovníka*, a pokusím se vystihnout jeho reakci. To zahrnuje porovnání jednotlivých návrhů, jak moc jsou rozdílné anebo naopak, zda na sebe navazují nebo se dokonce doplňují.

Od prvního císaře Svaté říše římské, tedy od Karla Velikého, nesídlil žádný císař v Římě. Proč se tedy ke Karlovi IV. dostaly dva přímé a jeden nepřímý požadavek, aby přesídlil do tohoto města? Co asi přimělo žadatele k tomuto návrhu?

Pokud se jedná o Danta Alighieriho, není to přímo on, kdo se na císaře obrací, jedná se spíše o možné setkání Karla s Dantovým spisem *De monarchia* (O jediné vládě). Dante totiž zemřel roku 1321, kdežto Karel IV. se narodil v roce 1316 a římským králem byl zvolen v roce 1346. Osobně se tedy nesetkali a je také dost nepravděpodobné, aby Dante věděl, co Karla v životě čeká a obrátil se přímo na toto dítě.

Dante svou myšlenku ideálního vládce směřoval spíše na Karlova dědečka Jindřicha VII. Lucemburského, rovněž císaře římského. Jak pochodil u tohoto panovníka, dočteme se, mimo jiné, také v této práci. Pokud se Karel IV. setkal s Dantovým spisem, budu rozebírat jeho případný vliv na Karlovu politiku či vliv na panovnickovy spisy.

U Petrarca a Rienza víme dokonce o osobním setkání, jednak těchto dvou učenců mezi sebou, ale také o každém zvlášť s císařem. V intervalu jednoho roku se k císaři obrátili hned dva významní lidé s podobnou myšlenkou. Rienzo jako vyhnanec, který ztratil veškerou podporu, zatímco Petrarca byl pozván k audienci u panovníka. Co vedlo k takto rozdílným setkáním, kdy se Petrarca nacházel na vrcholu kariéry, zatímco Rienzo musel prchat de facto před zákonem; jak se Karel IV. vyrovnal s jejich požadavky, proč je přijal či pozval, jestli se jejich vztah dále rozvíjel nebo byl rázně ukončen. Nakonec se zaměřím na samotnou situaci, ve které se nacházel Karel IV., zda si mohl dovolit polemizovat s jejich návrhy nebo je snad užít v praxi.

1. Přehled literatury

V bakalářské práci budu zkoumat vliv tří významných italských osobností Danta, Rienza a Petrarcy na rozhodování a životní postoje císaře Karla IV. Postoje a myšlenky italských osobností se staly předmětem řady badatelských prací a monografií.

V této práci jsem při studiu postojů a jejich myšlenek vycházela především z díla Františka Pacáka, Josefa Macka a Jiřího Špičky.¹

Samostatnou kapitolu zahrnují studie o Karlu IV., nejen od českých ale i zahraničních historiků. Ve většině těchto prací se dočteme alespoň letmo o vztahu popřípadě vlivu těchto Italů. Zde jsem vycházela především z Františka Kavky, Jiřího Spěváčka a Josefa Šusty.² Od Jiřího Spěváčka jsem kromě monografie o Karlu IV., čerpala také z jeho krátké studie o vztahu tohoto panovníka s humanisty.³ Dále zvláště Zdeněk Kalista rozpracovává vztahy Karla IV. a Itálie ve stejnojmenné studii. Kromě zmíněných učenců zabývá se také možnou inspirací císaře u svatého Augustina a Marsillia z Padovy. Konkrétně ve spisu Císař Karel IV. a Dante Alighieri porovnává, jestli se Karel IV. přikláněl spíše k politickému myšlení sv. Augustina nebo Danta Aleghieriho.⁴ Abych mohla vytáhnout nejdůležitější ideje z *De monarchia*, použila jsem překlad Bohumila Ryby.⁵

Základem k rozebírání vztahů Karla IV. s Petrarcou a Rienzem jsou kritické edice jejich korespondence. Stěžejní pro tuto práci byla edice Gabriella Annibale s korespondencí Rienza a edice Vittoria Rossi s korespondencí Petrarcy.⁶ Kritické edice vydané Konradem Burdachem a Paulem Piurem pak sloužily k doplnění.⁷

---

¹ PACÁK 1921 – František PACÁK: Dante Alighieri: Život a dílo. Praha 1921; MACEK 1965 – Josef MACEK: Cola di Rienzo. Praha 1965; ŠPIČKA 2004 - Jiří ŠPIČKA: Francesco PETRARCA a jeho latinské dílo, In Francesco PETRARCA: Mé tajemství. Praha 2004

² KAVKA 1993a – František KAVKA: Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378), díl 2. Praha 1993; KAVKA 1998 – František KAVKA: Karel IV. historie života velkého vladaře. Praha 1998; SPĚVÁČEK 1980 - Jiří SPĚVÁČEK: Karel IV. život a dílo (1316-1378). Praha 1980; ŠUSTA 1948 - Josef ŠUSTA: Karel IV. za císařskou korunou 1346-1355. Praha 1948

³ SPĚVÁČEK 1994 – Jiří SPĚVÁČEK: Vztahy Karla IV. k představitelům raného humanismu, In: Husitství – Reformace – Renesance: Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela. Jaroslav PÁNEK / Miloslav POLÍVKA / Noemi REJCHRTOVÁ (ed.). Praha 1994

⁴ KALISTA 1971 – Zdeněk KALISTA: Karel IV. jeho duchovní tvář. Praha 1971; KALISTA 2004 – Zdeněk KALISTA: Karel IV. a Itálie. Praha 2004

⁵ ALIGHIERI 1942 – Dante ALIGHIERI: O jediné vládě. Praha 1942. Tento překlad z roku 1942 je doprovázen úvodní studií doc. Dr. Josefa Klimenta.

⁶ ANNIBALE 1890 – Gabriella ANNIBALE (ed.): Cola di Rienzo d. 1354, <http://archive.org/details/epistolariodico00riengooog>, vyhledáno 25.4.2013; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968 – Francesco PETRARCA / Umbelo BOSCO / Vittorio ROSSI (ed.): Le Familiari: edizione critica per cura, Vol. 3, Libri 12–19. Firenze 1968

⁷ BURDACH/PIUR 1929 – Konrad BURDACH / Paul PIUR: Briefwechsel des Cola di Rienzo, 5. díl. Berlin 1929

S některými názory a myšlenkami o politickém vlivu Petrarce od Jiřího Špičky a z Rienziho návštěvy Prahy zpracovanou Vincencem jsem se ztotožnila, případně doplnila a využila je pro svou práci.⁸

Mimo odborné studie se tyto italské intelektuální objevují i v beletrii, například v díle Karel IV. a římský tribun lidu od Prokopa Chocholouška.⁹

---

⁸ ŠPIČKA 2010 - Jiří ŠPIČKA: Petrarca: homo politicus: politika v životě a díle Franciska [sic] Petrarky. Praha 2010; OEHM 1900 – Vincent OEHM: Karel IV. odmítá návrhy římského tribuna Koly di Rienzo. [Příbram s.n. 1900]

⁹ CHOCHOLOUŠEK 1916 – Prokop CHOCHOLOUŠEK: Karel IV. a římský tribun lidu. Praha 1916

2. Biografie

2.1. Dante Alighieri

Durante Alighieri, jehož dědeček Cacciaguida se zúčastnil II. Křížové výpravy, se narodil v květnu 1265 ve Florencii. Rodové jméno Aldighieri pravděpodobně pochází od jeho babičky, manželky Cacciaguida. Otec byl právník a o matce donně Belle degli Abati se toho moc neví. Jeho rodina náležela ke guelfské šlechtě. Rozepře mezi guelfskou šlechtou a ghibelliny později zapříčiní Dantův exil.

Už jako malý chlapec se stane sirotkem a je vychováván u příbuzného Brunetta Latti, který ho naučí číst a psát. Roku 1277 uzavře sňatek s Gemmou di Manetto Donati a mají spolu možná až sedm dětí, my však známe jen tři: Jacopa, Pietra a Antonii, která později dostává klášterní jméno Beatrice.¹⁰ Před rokem 1287 žije v Bologni, kde pravděpodobně navštěvuje práva na univerzitě. Roku 1289 bojuje proti arezzským ghibellinům u Campaldina, ale to ještě netuší, že se sám ke ghibellinům později přidá. Z období dospívání toho nevíme mnoho, něco málo zmiňuje v díle *La Vita nuova* (Nový život), kde se dozvídáme, že na začátku 90. let žil rozmařilým způsobem života, ale zároveň víme, že mezi léty 1293–94 se vzdělává filosoficky i teologicky v dominikánské škole při Santa Maria Novella a ve františkánské škole při Santa Croce. Teologické studium u něj vzbudilo zájem o víru a mystiku. V roce 1295 se zapisuje do cechu lékařů a lékárníků (kam patřili i literáti). Po přidání do cechu se mohl účastnit politického života, jelikož ve Florencii vládl lid – italské Athény. Šlechta neměla právo podílet se na vládě, ale té to bylo poměrně jedno, protože měla problémy mezi sebou. V roce 1300 se stal jedním z priorů.¹¹ Od roku 1297 bojovali mezi sebou o primát dvě strany, jedna pod vedením Corsa Donatiho z guelfů a druhá pod vedením nešlechtického kupce z rodu Cerchi. Corsa Donati, podporován papežem Bonifácem VIII., zakázal všem svobodným měšťanům podnikat a zmocnil se vlády nad městem. Kolem Cerchiho se vytvořila skupina ghibellinů, ke které se přidal i Dante.¹²

Papež Bonifác VIII. vyslal do Florencie kardinála Mattea d'Aquasparta, aby urovnal spory. Ten ovšem příliš nepochodil a celý spor nakonec vyústil 23.7.1300 v krvavý

---

¹⁰ DANTE A ČEŠI – Dante a Češi: k 600letému výročí úmrtí největšího křesťanského pěvce. Olomouc 1921, 11–12

¹¹ Orgánem, v němž se soustřeďovala hlavní moc ve městě, byl nyní priorát počtem 6 členů, volený každé dva měsíce ze zástupců cechů. KUDRNA 1958 – Jaroslav KUDRNA: Politické a historické názory italské renesance. Praha 1958, 33

¹² PACÁK 1921, 17–20

střet. Po tomto fiasku Bonifác VIII. uvrhl na Florencii klatbu. Po vyhlášení klatby bylo roku 1301 vysláno k papeži poselstvo, jehož členem byl i Dante, aby papeže usmířilo. Téhož roku se vlády chopili guelfové a Dante byl, za nepřítomnosti v lednu 1302, obviněn za finanční podvody a nepřátelské jednání vůči papeži a odsouzen k pokutě 5000 florinů, k dvouletému vyhnanství, dostal doživotní zákaz veřejné činnosti, a pokud by se vrátil k obhajobě, dostal by trest smrti. V březnu 1302 byl rozsudek poupraven a Dantovi zabavili veškerý majetek a byl odsouzen, opět v nepřítomnosti, k upálení za živa. Nějaký čas putoval s ostatními vyhnanci a podnikal určité pokusy k očištění ghibellinů, ale pro neúspěchy opustil skupinu a putoval samostatně po Itálii a dostal se i do Francie. Svou pouť zachycuje v díle *Il convivio* (Hostina).

Největší dílo *La Divina commedia* (Božská komedie) psal pravděpodobně od roku 1310 do konce svého života.¹³

Dantovi, po neúspěchu z roku 1304, kdy se pokoušel dobýt Florencii naposled, svítala nová naděje v podobě císaře římského. Jindřich VII. Lucemburský roku 1310 táhl do Itálie, aby se nechal korunovat na císaře římského a upevnil tak svou říšskou moc. Dante ho vybízel v dubnu 1311 veřejným listem, aby učinil pořádek ve Florencii a potrestal ji. Jindřich VII. však zemřel už v létě 1313. Roku 1315 byla Signorií udělena amnestie některým ghibellinům, ale Dante ji odmítl, neboť byla podmíněna přiznáním viny. Stejně jako velebený císař, tak i básník onemocněl malárií, na jejíž následky zemřel ve Veroně 14.9.1321. V tomto roce bylo budoucímu císaři Svaté říše římské, Karlovi IV. pouhých pět let.

---

¹³ Můžeme se jen domnívat, jestli Beatrice byla skutečně jeho první láskou a nebo je to jen postava alegorická. Podle Boccaccia by se mohlo jednat o jistou Beatrici di Folco Portinar. BOCCACCIO 1965 – Giovanni BOCCACCIO: Život Dantův. Svatý Kopeček 1940, 31–35

2.2. Cola di Rienzo

Cola di Rienzo rovná se Římský tribun lidu. Tuto rovnici bychom mohli rozvést na Niccolo di Lorenzi (Mikuláš Vavřincův) rovná se revolucionář, sedmiměsíční tribun, přítel Petrarcův, vzdělanec, ale i ješitný muž. Ani tato rozšířená rovnice nám pořádně neřekne, kdo to byl Cola di Rienzo. Začneme tedy od začátku. Rienzo, jehož celé jméno jsem zmínila výše, se narodil v dubnu či březnu roku 1313 hospodskému a pradleně. Nevíme sice přesné datum narození, ale podle Josefa Macka si můžeme odvodit alespoň měsíc.¹⁴ Rienzo totiž později zmiňoval historku o tom, že byl nemanželským synem římského císaře Jindřicha VII., a byl tedy nevlastní strýc Karla IV. Nejspíš si tím chtěl jen zvýšit prestiž, ale my aspoň můžeme odvodit měsíc narození. Jindřich měl být totiž na hromnice roku 1312 korunován na římského císaře a při této události ho měl prý zplodit.¹⁵

Rienzo nepocházel zrovna z nejbohatší rodiny, přesto mu bylo umožněno soukromé vzdělání v Anagni a studium na notářské škole v Římě. Rienzo po celý svůj život obdivoval antické spisy, památky, vládce a umělce. Chtěl se oné době co nejvíce přiblížit a byla mu inspirací. Sám některé neprobádané spisy a památky vyhledal a rozluštil.

Podle Macka mělo na Rienziho myšlení vliv několik okamžiků, kterých byl svědkem.¹⁶ Nejprve to bylo v roce 1328, kdy byl Ludvík IV. Bavor korunován lidem, nikoli papežem, jehož sídlo bylo už od roku 1309 v Avignonu.¹⁷ Za druhé to byl průvod flagelantů-mrskačů v březnu 1334, kteří nejspíš ovlivnili jeho teatrální vystupování. Dále nevíme kolik, ale víme jistě, že Rienzo měl sourozence a je možné, že jeden z jeho bratrů zemřel z rozmaru šlechty. A za čtvrté Petrarčova korunovace vavřínovou korunou na římském Kapitolu roku 1341 na Boží hod velikonoční.

Díky jeho znalostem a řečnickému umění se Rienzo stal roku 1342 členem delegace do Avignonu za papežem Klimentem VI. (1342–1352), která slibovala věrnost novému papeži, jež byl zvolen po smrti Benedikta XII. Delegace požadovala, aby ustanovil jubilejním rokem rok 1350. V Avignonu se zřejmě Rienzo poprvé osobně setkal s Petrarcou. Papež nakonec milosrdný rok schválil. Tento Rienzův výstup sice znamenal úspěch, ale když se pokoušel o první veřejný výstup před římským lidem na Kapitolu,

¹⁴ MACEK 1965, 11–13

¹⁵ ANNIBALE 1890, 93–95 <http://archive.org/stream/epistolariodico00riengoog#page/n12/mode/2up>, vyhledáno 4.5.2013

¹⁶ MACEK 1965, 29–34

¹⁷ FRANZEN 1992 – August FRANZEN: Malé církevní dějiny. Praha 1992

nastal zároveň jeho první neúspěch. Snažil se zburcovat římský lid, obyčejné občany, že je čas na návrat Říma a jeho lidu, který je utlačován šlechtou (i cizí), chamtivostí, pýchou atd. Dokonce si myslel, že byl osvícen Duchem svatým, což vysvětluje symboliku v korunovaci na Letnice.

Během roku 1347 se tedy uskutečnil převrat, pod vedením Rienza, kdy se dostal k vrcholu moci, ale už po sedmi měsících musel prchnout v utajení. Vše začalo 19.5.1347, kdy společně s ozbrojenými přívrženci obsadil Kapitol a hned druhý den se nechal, s požehnáním papežského vikáře, jmenovat římským tribunem. Vrchol jeho teatrálního vystupování nastal na Letnice, kdy se nechal korunovat hned šesti korunami,¹⁸ pasovat na rytíře a vyhlásil svobodu celé Itálii. Toto gesto už papežského vikáře, který byl tribunovým spoluvládcem, pobouřilo a doneslo se i k papeži, který nejdříve jednal s Rienzim v míru, sám se totiž bál šlechty.

Rienzo se pokoušel sjednotit Itálii, urychloval soudní procesy a popravy se šlechtici, které byly veřejné, zabavoval majetek, ostatní šlechtici mu museli složit slib věrnosti atd. Rienzo měl charisma, sen, že mu pomohl samotný Duch Svatý, který ho k tomu všemu předurčil, ale taky rodinu, která využívala jeho moc a nakonec toto všechno vedlo k tomu, že se sen o spravedlivém tribunovi začal hroutit.

Když pomineme jeho pompézní korunovaci, tak první velkou chybu učinil 14. a 15. září, kdy pozval všechny zbylé šlechtice na bohatou hostinu a nechal je zajmout. To se lidu líbilo, ovšem nesměl by je druhý den zase pustit s pouhou přísahou věrnosti. Následně ho papež Kliment VI. prohlásil za kacíře a sám se spojil s nenáviděnou šlechtou proti tribunovi. V listopadu a prosinci byla válka a Rienzo musel zvýšit solnou daň, čímž si znepřátelil chudinu. Několik šlechticů z rodu Colonna zemřelo, Rienzo toho sice využil, ale choval se velice lehkovážně. To vedlo k tomu, že šlechta vtrhla na Kapitol a Rienzo musel 15.12. prchnout v utajení.

Stal se z něj vyhnanec, většinou se ukrýval v Neapoli a na Andělském hradu v Římě, kde byl zajat a odsouzen, ale jeho zajatci zemřeli na mor. Utekl do Abruzzského pohoří, kde se přidal k mnichům a laikům, kteří se zřekli světského života a odmítali církevní moc. Zde se dostal do sekty pod vedením fra Angela, která se řídila učením kalábrijského opata Jáchyma z Fiore. Roku 1350 byl vybrán jako vyslanec sekty za císařem Karlem IV. za účelem přesvědčit ho, aby se přidal k Rienzimu a společně

---

¹⁸ ANNIBALE 1890, 245–247 <http://archive.org/stream/epistolariodico00riengoog#page/n12/mode/2up>, vyhledáno 4.5.2013

obnovili církev a svět.¹⁹ Karel ho vyslechl, ale na přání papeže Klimenta VI. ho uvěznil v Bílé věži na Pražském hradě. Papež žádal vydání Rienza, jenže Karel si uvědomoval výhodu Rienzova zajetí a vydal ho církevní moci, tedy arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubic do Roudnice nad Labem. Po dvou letech byl Rienzo přeci jen vydán do Avignonu. Kliment VI. byl pro okamžité postavení Rienza před soud, ale Petrarca stále obhajoval bývalého tribuna a pokoušel se zburcovat i římský lid.²⁰ Než se však Kliment VI. odhodlal k obnovení soudního řízení, zemřel a na jeho místo nastoupil Inocenc VI. Nový papež byl obklopen novými rádci a zaměřil se na boj proti římské šlechtě. Vyslal do Říma své vojsko v čele s kardinálem Albornozim, ve kterém byl i Rienzo. Ten využil situace, a když byl Řím zbaven šlechtických senátorů, bývalý tribun začal shánět podporu a peníze ke kandidatuře na senátora. Obojí se mu podařilo získat a „... *Albornoz ... jmenoval Colu di Rienzo římským senátorem na obvyklou úřední dobu 6 měsíců.*“²¹ Jenže vyhnanství a vězení ho pravděpodobně poznamenalo a kdysi spravedlivý tribun se staral spíše o sebe než o svůj lid, který společně se šlechtou povstal. Rienzo se opět pokoušel uprchnout v přestrojení, ale drahé šperky ho prozradily a 8.10.1354 byl ubit pobouřeným lidem.

---

¹⁹ ANNIBALE 1890, 93–94 <http://archive.org/stream/epistolariodico00riengoog#page/n12/mode/2up>,
vyhledáno 6.5.2013

²⁰ MACEK 1965, 152–154

²¹ MACEK 1965, 158

2.3. Francesco Petrarca

Francesco Petrarca, jeden z prvních humanistických spisovatelů, se narodil 20.7.1304 v Arezzu. Jeho otec, notář Petracco²² pocházel z Florencie a stejně jako Dante, se kterým se přátelil, byl vyhnanecem. Z Florencie uprchl roku 1302 a roku 1312 nastoupil do úřadu v Avignonu, kde od roku 1309 sídlil papež. Roku 1307 se narodil Petrarcův mladší bratr Gherardo, se kterým společně studoval práva v Bologni, která ale Francesco nedokončil a roku 1326 se vrátil do Avignonu.

Už v Bologni se seznámil s myšlenkami humanismu, které přicházely z Benátska.

V dubnu (6.4.) 1327 přišel do avignonského chrámu sv. Kláry, kde se setkal s Laurou, které pravděpodobně věnuje své *La sonntte di Laura* (Sonety Lauře).

Kolem roku 1325 dal dohromady svou vlastní knihovnu, složenou především z antických děl a stala se tak nejkvalitnější soukromou knihovnou v Evropě. Již díky této knihovně a jeho celoživotnímu hledání a nalézání antických spisů, můžeme vidět vliv této doby na jeho myšlení.

Od roku 1330 s přestávkami až do roku 1347 zastával funkci kaplana u Giovanniho Colony v Lombezu, zároveň byl důvěrníkem jeho bratra Giacoma Colony. V těchto letech se také seznámil s Lellem de'Tosetti a vlámským hudebníkem Ludwigem van Kempem, kteří se stali jeho nejbližšími přáteli a které ve svých listech oslovoval *Laelius a Sokrates*.²³ Během tohoto období vykonal i několik cest: navštíví Sorbonu, Flandry a Lutych, kde objevil dva Ciceronovy spisy. Také se setkal s augustiniánem Dionigim da Borgo San Sopolcro, od kterého dostal darem Augustinovo *Confessiones* (Vyznání).

Roku 1337 konečně navštívil Řím, poprvé ve svém životě a ve stejném roce zakoupil dům ve Vacluse, kde se pokoušel o realizaci *horatiovského otia*, tedy odloučení od světského života a plně se věnoval studiu a psaní latinského eposu *Africa* a historického spisu *De viris illustribus* (O slavných mužích). Ve stejném roce, tedy 1337, se mu narodil syn Giovanni a roku 1343 dcera Francesca, u obou potomků byla matka neznámá. Ani narození dětí nezabránilo, aby vykonával funkci kaplana a později též kanovníka.

Zlom v jeho kariéře nastal v září 1340, kdy obdržel dva listy – z pařížské Sorbonny a od římského senátu s nabídkou korunovace v oboru poezie a historie, ačkoli z eposu *Africa* zatím nikdo neviděl ani verš. Pravděpodobně za to mohl vděčit své dobré

---

²² Též Pietro nebo Petraccolo; Petrarca je polatinštěné příjmení, které F. Petrarca přijal kolem roku 1330

²³ ŠPIČKA 2004, 9

pověsti. Petrarca, jako správný patriot, zvolil Řím a 8.–17.4.1341 byl na římském Kapitolu korunován věncem z vavřínu a přijal *privilegium lauree*, což zahrnovalo profesorskou hodnost a římské občanství. Než se uskutečnila korunovace, musel absolvovat třídní kolokvium v Neapoli, kde ho zkoušel milovník umění a historie Robert z Anjou.

Roku 1342 se pravděpodobně setkal s Colou di Rienzo, který byl členem delegace za papežem Klimentem VI. Dále se s Rienzim setkal v roce 1347 v Římě, kdy mu přišel vzdát hold, jenže brzy přestal být spokojen s jeho chováním, tyraníí, odkloněním od cíle a odešel do Parmy.

Petrarca vedl celý život vnitřní boj, zda se dát na světskou či duchovní dráhu, ale když roku 1343 vstoupil jeho bratr Gherardo ke kartuziniánům, velice ho to zasáhlo.²⁴

Od roku 1350, kdy se setkal po bohaté korespondenci s Boccacciem a spřátelil se s Francescem Nellim, soustředil se na vlastní korespondenci *Familiarium rerum libri* (Listy přátelům) dedikované *Sokratovi*.

Mezi léty 1351–53 byl naposled ve službách papeže Klimenta VI. v Avignonu, a když roku 1352 nastoupil na papežský stolec Inocenc VI. odešel do Milána na pozvání arcibiskupa Giovanniho Visconti. Strávil tam osm let.

Petrarca zavítal také na pražský dvůr a to v roce 1356. Když v Miláně vypukl mor (1361 umírá jeho syn Giovanni), vydal se i se svou dcerou a její rodinou do Benátek, kde vydal *Familiars*. Poslední léta svého života strávil v Arquá v Euganejských kopcích, kde také 19.7.1374 zemřel.

---

²⁴ PELÁN 2004 – Jiří PELÁN et al: Slovník italských spisovatelů, Praha 2004

3. Spis, korespondence, setkání

V předchozí kapitole jsem vypsal stručně životopisy autorů myšlenek o ideálním panovníkovi, kteří se možná podíleli na politickém myšlení Karla IV. Ze životopisů je tedy jasné, že Petrarca a Rienzo byli Karlovi současníci na rozdíl od Danta, který byl současníkem Jindřicha VII. V následujících kapitolách se soustředím na Dantův spis *De monarchia*, pokusím se rozebrat především třetí knihu tohoto spisu. U Petrarce a Rienza budu rozebírat osobní setkání a korespondenci s císařem Karlem IV.

3.1. De Monarchia

Víme tedy, že Dante Alighieri nepatřil do generace Petrarce a Rienziho, ale spíše do generace Jindřicha VII. Lucemburského, tedy Karlova dědečka. Budu se věnovat jeho spisu *De monarchia*, který je pravděpodobně věnován Jindřichovi VII. Nejprve bychom se měli seznámit s tímto spisem a s důvodem jeho vzniku. Josef Kliment píše, že spis byl napsán kolem roku 1317,²⁵ tedy až čtyři roky po Jindřichově náhlé smrti.²⁶ Není to tedy agitační spis v tom smyslu, že by naléhal přímo na tohoto císaře, ale Jindřich VII. působil spíše jako vzor vládce, který by mohl naplnit cíl tohoto spisu. Tento *snílek*, jak ho nazývá František Pacák,²⁷ byl první římský císař z rodu Lucemburského a jeho cílem bylo obnovit impérium Římské říše. Papež od roku 1309 sídlí v Avignonu a ve Francii se také rodí „... myšlenka nahradit římsko–německé císařství francouzským“²⁸ a navíc od roku 1250 nebyl zvolen římský císař.²⁹ Francouzský král Filip IV. si tedy dělal nároky na impérium za podpory spisu Pierra Dubiose – *De recuperatione terrae sanctae* (O znovudobytí Svaté země) z roku 1308. Charakteristika díla podle Františka Kavky zní „... že by se Francie měla ujmout vlády ve Svaté říši římské, protože její němečtí představitelé nejsou schopni obsadit císařský trůn. Získání moci v Itálii by jí pomohlo k císařské koruně ... nyní jsou příhodné podmínky získat pro tento plán papeže.“³⁰ Roku 1308 byl navíc zavražděn dosavadní římský král Albrecht I. Samotný Filip IV. se necítil na roli císaře, a proto navrhl svého bratra, hraběte Karla z Valois. Samozřejmě se vznesla vlna protestu v německých zemích a hledal se jiný kandidát, který by se zároveň

²⁵ KLIMENT 1942 – Josef KLIMENT: Úvodní studie, In: ALIGHIERI 1942, 10

²⁶ Jan Blokša datuje některé části spisu do období před vyhnanstvím z Florencie; BLOKŠA 1892 – Jan BLOKŠA: Dante Alighieri. Brno 1892, 80; podle Heintzeho byl spis pravděpodobně napsán v letech 1312–1313; HEINTZE 1965 – Horst HEINTZE: Dante Alighieri Bürger und Dichter, Berlin 1965, 41

²⁷ PACÁK 1921, 26

²⁸ KAVKA 2002 – František KAVKA: Korunovace Karla IV. císařem Svaté říše římské; 5. 4. 1355. Praha 2002, 34

²⁹ KAVKA 2002, 23–29

³⁰ KAVKA 2002, 35

neprotivil Filipovi IV. Volba padla na Jindřicha Lucemburského,³¹ který vyrůstal na francouzském dvoře, stejně jako později jeho syn a vnuk a francouzsky hovořil lépe než německy. Po korunovaci na římského krále papež ustanovil, že v únoru 1310 by měl být korunován na císaře. Na nic nečekal a tento „... romantický panovník, jehož duše byla plna snů o zašlé slávě římského impéria“³² se roku 1310 vydal do Itálie, kde panovaly roztržky mezi signoriemi a městskými republikami; a proto byl vítán jako ten, jež měl ustanovit pořádek. V říjnu roku 1310 napsal vyhnanec Dante list Jindřichovi, ve kterém ho vítal a s nadějí očekával, že usmíří Itálii. Již v Miláně narazil na velký odpor, když zvýšil daně a pořádek musel zajistit bojem. Po tomto nepřilíš úspěšném vstupu do Itálie mu Dante zaslal druhý list, aby opustil Lombardii a zaměřil se na Florencii, která byla jeho největším odpůrcem a nechtěla se mu poddat.³³ Jindřich však tuto výzvu nevyslyšel a táhl rovnou do Říma, kde byl za určitých komplikací korunován 29. června 1312 v bazilice sv. Jana na Lateránu. I když bez slavnostního obřadu a korunovace ve Svatopetrském chrámu, ale přece po téměř sto letech byl znovu obsazen císařský stolec.³⁴ Nebyl korunován papežem, ale měl uposlechnout jeho výzvu k odchodu z Říma ve stejném dnu, kdy proběhl obřad. Jindřich VII. neuposlechl a z Říma odjel až v srpnu do Pisy, kde se chystal na tažení do Neapole. Komplikace navíc byla, že Neapol nepatřila do říšského majetku, ale byla lénem Apoštolského stolce. Nicméně k boji už nedošlo, protože 24. srpna 1313 Jindřich VII. zemřel na malárii.

Ačkoli Jindřich VII. v podstatě ignoroval Dantovy dopisy, přesto na něj básník zapůsobil. Snad Jindřich VII. potřeboval hlavně finanční podporu z Itálie nebo mu skutečně šlo o sjednocení této země a celé říše pod jediným vládcem, když po korunovaci prohlašoval: „Z Boží vůle podléhají všichni lidé, rozdělení královstvími a zeměmi, jednomu jedinému vládcu.“³⁵ Každopádně tato věta vlila naději do vyhnance Danta, který stále doufal ve svůj návrat do Florencie a tedy sesazení tamních vládců a uznání jediného vládce nad celým světem.

Spis *De monarchia* je v podstatě středověké, potažmo scholastické dílo. Za vznikem spisu jednak stála situace, již jsem popsala výše, dále myšlenka absolutistické vlády

---

³¹ Zvolen 27. listopadu 1308 ve Frankfurtu nad Mohanem, 6. ledna 1309 korunován v Cáchách. ČECHURA/ŽŮREK 2012 – Jaroslav ČECHURA / Václav ŽŮREK: Lucemburkové, životopisná encyklopedie. České Budějovice 2012, 104

³² PACÁK 1921, 26

³³ HEINTZE 1965, 41

³⁴ Zatím posledním císařem byl Fridrich II. (1220–1250). KAVKA 2002, 23–25

³⁵ KAVKA 2002, 38

císaře Friedricha II., vliv Aristotela, scholastiky a Tomáše Akvinského³⁶ a také část života, který prožil ve Francii. Stejně jako Karel IV. pobýval určitý čas v této zemi, která tehdy žila protipapežskými manifesty vůči Bonifácovi VIII. Tento papež, jehož pontifikát začal roku 1294, se vymanil z jakéhokoli vlivu světské moci a prohlásil se za papeže i císaře zároveň. Císařský stolec byl od roku 1250 prázdný, neobjevil se žádný silný kandidát. Není divu, že odpor k tomuto papeži zakořenil právě ve Francii, jejíž moc v Evropě se stále zvětšovala. Naopak v době, kdy ve Francii pobýval mladý budoucí císař, situace byla opačná a teoretici s protipapežskými názory museli z Francie prchat. Samozřejmě díky přesídlení papeže do Avignonu Francie ještě více posílila, ale ve smyslu spolupráce s papežem než v boji proti němu.³⁷

3.1.1. Třetí kniha

Vraťme se ale k samotnému spisu. Ten je rozdělen na tři knihy. V těchto knihách postupně řešil tyto tři otázky: „*Zda je monarchie nezbytně zapotřebí k tomu, aby světu bylo dobře; za druhé, zda si právem přisvojil národ římský úřad monarchy; a za třetí, zda je monarchovo oprávnění k moci závislé bezprostředně na Bohu, či na nějakém služebníkovi nebo zástupci Božím.*“³⁸

Jelikož na první dvě otázky Dante odpověděl kladně, dostáváme se ke třetí, nejsložitější otázce, díky které byl tento politický spis posléze proklet a spálen.³⁹

Neboť v této poslední části odmítá nadřazenost náměstka Kristova nad císařem a různými argumenty vyvrací tyto papežovy nároky. Ze Starého i Nového zákona vybírá příklady, které podporují teorii nadřazenosti moci církevní. Teorie o Slunci a Měsíci, že Měsíc čerpá světlo ze Slunce; o Lévim a Judovi, z nichž ten první se narodil dříve a „*Byl otcem kněžstva, druhý pak vlády časné ... tudíž předchází vláda církve vládu císařskou ve vladařském oprávnění.*“⁴⁰ Dante uznává předobraz Léviho a Judy, ale nepřipouští metaforu narození = oprávnění – „*Mnoho je totiž lidí věkem starších, kteří v oprávnění nejenom nepředcházejí, ale jsou předcházeni mladšími; to je jasné tam, kde jsou biskupové věkem mladší nežli jejich podřízení arcikněží. A tak shledáváme, že ta námitka chybuje tím, že za příčinu klade, co není příčinou.*“⁴¹ o proroku Samuelovi a králi Saulovi, kdy je Samuel ztotožňován s náměstkem, což Dante odmítá a nazývá ho

³⁶ KUDRNA 1958, 34

³⁷ KALISTA 2004, 193–195

³⁸ cituji podle překladu Bohumila Ryby, ALIGHIERI 1942, 43

³⁹ Učinil tak papežský legát Bertrand de Pouget, KALISTA 2004, 195–6

⁴⁰ ALIGHIERI 1942, 134

⁴¹ ALIGHIERI 1942, 134–135

vyslancem „*Nesoucí výslovný rozkaz Boží; to je zřejmé, poněvadž jenom to učinil a jenom to vyřídil, co mu Bůh pověděl.*“⁴² Z Nového zákona jsou to teorie z evangelia podle Matouše, že Kristus byl obdarován zlatem i kadidlem, tedy je vládcem nad věcmi duchovními i časnými a náměstek Kristův je také pánem obojího. Dante souhlasí s Matoušem, ale nesouhlasí s tvrzením následujícím: „*Žádná moc náměstka, ať božská nebo lidská, nemůže býti rovnomocná s oprávněním vládce samotného.*“⁴³ Dále Kristův výrok Petrovi o svázání a rozvázání na zemi a následně na nebi, což se ve skutečnosti vztahuje pouze na *klíčnika nebeského*⁴⁴ nikoli však na náměstka Kristova. Následují dva meče v Lukášově evangeliu. Po těchto teoriích z Bible řeší teorie z historie, první z doby Konstantina Velikého a papeže Silvestra. Po té, co ho papež Silvestr zbavil malomocenství, daroval mu Konstantin Veliký „... *sídlo císařství, totiž Řím ... s mnohými jinými důstojnostmi císařskými.*“⁴⁵ A proto si nikdo nemůže dělat nárok na Řím, pokud jej nedostane od papeže, jemuž náleží. Na to ale Dante reaguje: „*Konstantin nemohl zciziti důstojnost císařství, ani církev ji nemohla přijmout...nesmí císař trhati císařství.*“⁴⁶ Další se týká Karla Velikého, který se nechal korunovat papežem a zavedl tak příčinu závislosti císařství na církevní moci.⁴⁷

Vyvracením výše vypsanych teorií se Dante snažil dokázat tvrzení, že císařská moc nevychází z moci církevní, jelikož císařství pochází rovnou od Boha a ne od jeho náměstka. „*Jestliže má něco svou plnou sílu, i když něco jiného buď vůbec není nebo nepůsobí, nemůže druhé býti příčinou síly prvního; nuže císařství mělo svou sílu, i když církev vůbec nebyla nebo nepůsobila: tudíž není církev příčinou síly císařství, a proto ani jeho moci, protože jeho síla a moc jsou totožné.*“⁴⁸ Na závěr vysvětluje, jak došel k oné volbě od Boha: „*Jedině Bůh císaře volí, jedině On potvrzuje, poněvadž nemá nad sebou vyššího.*“⁴⁹ čili ti, kteří se cítí oprávněni volit císaře, míní tím kurfiřty, by se spíše než *volitelé* měli nazývat *ohlašovatele prozřetelnosti Boží*,⁵⁰ a pokud zvolí špatně, jsou zaslepeni žádostivostí a nerozeznali Boží rozhodnutí.

Výše rozepsaná charakteristika třetí knihy nám rozkryla Dantovy myšlenky, jimiž se básník „... *nikterak nevymyká středověkému scholastickému myšlení a zůstává mu věren*

---

⁴² ALIGHIERI 1942, 136

⁴³ ALIGHIERI 1942, 138

⁴⁴ ALIGHIERI 1942, 139

⁴⁵ ALIGHIERI 1942, 146

⁴⁶ ALIGHIERI 1942, 147

⁴⁷ ALIGHIERI 1942, 131

⁴⁸ ALIGHIERI 1942, 155

⁴⁹ ALIGHIERI 1942, 164

⁵⁰ ALIGHIERI 1942, 164

*i tam, kde rozlišuje přírodní a božské právo.*⁵¹ Spis se dostal i ke dvoru císaře Karla IV. Zdá se, že už při svém prvním pobytu v Itálii (1331–1333) se seznámil s Dantovým odkazem a také později díky právníkovi Bartolovi da Sassoferrato, který byl básníkovým obdivovatelem. Po předchozí větě je zřejmé, že Karel IV. se alespoň setkal s *La Divina commedia* a byl také zřejmě seznámen s *De monarchia*, tak přesto všechno jak uvádí Kalista: „*A přece v literatuře, která vznikla v okolí Karlově: ve vlastních jeho spisech, v kronikářských pracích, jím inspirovaných a v pracích lidí z jeho nejbližšího okruhu spolupracovníckého – nikde se nesetkáváme s výslovnou citací velkého básníka Božské komedie, nikde není narážky na jeho životní osudy, které se na svém vrcholu tak úzce spojily s osudy Karlova císařského děda, ani na jeho dílo básnické, respektive politické – třebaže Karel a lidé z jeho okruhu dovedli jinak dosti honosivě citovati autority nejrůznější.*“⁵² Známy je pak odstaveček od Františka Pacáka ve sborníku *Dante a Češi*, kde píše o Janu Očkovi z Vlašimi, ačkoli biskup olomoucký neuměl italsky, přesto recitoval *La Divina commedia* z paměti.⁵³ Stejně jako Dante i Karel IV. byl politický myslitel. Byl ctižádostivý, ale poněkud jiné nátury než jeho děda Jindřich VII. Pravděpodobně Karel IV. byl více duchovně založen a hlavně byl oddán svému duchovnímu stavu se svatým Augustinem. Považoval ho za svého ochránce a následoval jeho myšlenky.

Kalista popisuje vztah politických myšlenek u Karla IV. a Danta jako politický střet myšlenek sv. Augustina a básníka. Nachází různé možné inspirace Dantem v Karlových listinách či dokonce v nedokončené *Majestatis Carolina*. Všude se ale jedná jen o náznaky a po hlubším zkoumání zjistíme, že za těmito myšlenkami stejně stojí sv. Augustin. Přeci jen se ale císař přiblížil Dantovým myšlenkám o poměru vztahu císaře a papeže, tedy idejím ze třetí knihy *De monarchia*.⁵⁴

Dante se nepokouší o vyvrácení nadřazenosti církevní moci pomocí Písma svatého, ale jednoduše konstatuje rovnost mezi těmito dvěma mocemi. V dochovaných spisech z okolí Karlova dvoru však nenajdeme myšlenku o sjednocení říše nebo o upřednostňujícím právu římského národa na titul monarchy.

---

⁵¹ KUDRNA 1958, 35

⁵² KALISTA 2004, 192

⁵³ PACÁK 1921a, 66

⁵⁴ KALISTA 2004, 189–228

3.2. Cola di Rienzo v Praze

Cola di Rienzo je výrazná postava italských dějin. Své myšlenky dokázal proměnit v činy a byl spíše nejprve praktikem a až později teoretikem, jimiž byli hlavně Dante a Petrarca. Jeho původní myšlenky, které proměnil ve skutečné, se totiž lišily od těch teoretických, které tvořil při své návštěvě Prahy a za které byl také uvězněn. Už jen proto stojí tento revolucionář za zmínku i v českých dějinách.

Rienzo byl ve své době taková osobnost, že jeho přívrženci ho spojovali s Dantovými oslavnými texty, kterými opěvoval Jindřicha VII.

Než se začneme zabývat jeho návštěvou Prahy, uvězněním v Praze i Roudnici a korespondencí s Karlem IV., měli bychom se vrátit do období jeho největší slávy. Tedy do období, kdy vystupoval jako *Bělostný rytíř z milosti sv. Ducha Mikuláš Přísný a Šlechtný, osvoboditel Města, horlivel italský, milovník okrsku světského, Vznešený Tribun*⁵⁵ tuto funkci vykonával pouhých sedm měsíců během roku 1347.⁵⁶

Měl i vyšší ambice, ale na začátku své kariéry si ještě uvědomoval, že by bylo riskantní uskutečnit je: „*Cola di Rienzo, nemohl sáhnout po císařské koruně – neměl ani urozenost, ani oprávnění, ba ani praktické možnosti – neboť byli za Alpami už dva uchazeči o císařský titul: Ludvík Bavor a český král Karel. Být třetím znamenalo soustředit na sebe útoky obou.*“⁵⁷ Ačkoli Ludvíka Bavora i Karla obesílal listy,⁵⁸ aby se dostavili před jeho soud, přeci jen vnímal jejich vojenskou převahu. Rozhodl se tedy pro jakousi konfederaci italských republik pod vedením Říma. Rozeslal proto manifesty po celé Itálii a volal po politickém shromáždění.

Dne 31.7.1347 se konal onen pompézní obřad, kdy se Rienzo vykoupal v antické porfyrové vaně na Lateránu, ve které pokřtil císaře Konstantina Velikého papež Silvestr. Na druhý den, tedy 1.8. prohlásil všechny obyvatele Itálie za svobodné římské občany a vyhlásil pochybnost nad volbou císaře kurfiřty, kteří prý takovouto pravomocí nedisponují. Navíc mu vadil i fakt, že ani Ludvík IV. Bavorský ani Karel Lucemburský nebyli Italové, jelikož *Itálie náleží Italům*.⁵⁹ Při tomto prohlášení Rienzo vytasil meč a postupně jím ukázal na tři strany a každou stranu označil za své vlastnictví.⁶⁰ Pokud i

⁵⁵ cituji podle překladu Josefa Macka: MACEK 1965, 92; BURDACH/PIUR 1929, 88 „*Nicolaus Seuerus et Clemens, libertatis pacis iusticieque Tribunu set sacre Romane rei publice liberator.*“

⁵⁶ Tento titul začal užívat až po své korunovaci 31.7.–1.8. 1347; MACEK 1965, 88–92

⁵⁷ MACEK 1965, 78–79

⁵⁸ ANNIBALE 1890, 48–51 <http://archive.org/stream/epistolariodico00riengoog#page/n12/mode/2up>, vyhledáno 12.5.2013

⁵⁹ OEHM 1900, 26

⁶⁰ Ve středověku tyto tři strany znamenaly Evropu, Asii a Afriku.

přesto měl v plánu ovládnout říši, brzy mu došel čas. Už v prosinci téhož roku musel totiž uprchnout. Zhruba rok se ukrýval na různých částech Itálie až se dostal k fraticellům, kteří se usadili v pohoří Abruzzkém. „*Fraticellové byli mnichové nejpřísnějšího řádu sv. Františka.*“⁶¹ a mohli bychom je snad označit za sektu, která žila v naprosté chudobě. Věřili v různá chiliastická proroctví, která hlásali Merlin, Cyrill, Gilbert Veliký, Joachim z Kalábrie a další. Očekávali opětovný příchod sv. Františka nebo samotného Mesiáše, který by zreformoval církev a založil říši Ducha svatého. Právě za mystičnost byli v klatbě. V této sektě strávil Rienzo celých 30 měsíců.

Můžeme si povšimnout, že Rienzo sám byl zatížený na symboliku Ducha svatého.⁶² Jako tribun hlásal, že měl sen o Duchu svatém, který jej všim pověřil a dále pak to byla jeho korunovace přímo na Letnice.

Frater Michael de Monte Vulcani nebo-li fra Angelico,⁶³ vůdce těchto mnichů, sám přišel za Rienzim a nazval ho jeho jménem, aniž se s ním dříve kdy setkal. Sdělil mu zjevení, že Rienza vyvolil Duch svatý jako nástroj Boží – Slunce, které předchází vyvolenému českému králi Karlovi, budoucímu císaři. Tento král měl za úkol znovunavrátit císařství i papežství do Říma, sjednotit Itálii a provést reformu církve. A Rienzo měl být prostředníkem mezi Duchem svatým a budoucím císařem Karlem, jehož měl doprovodit do Říma ke korunovaci. Rienzo sám se podle Šusty pokládal za Jana Křtitele v nové vládě ustanovené Duchem svatým a členem svaté Trojice na zemi.⁶⁴

Můžeme se jen domnívat, jestli fra Angelo věděl o Rienziho minulosti, či co ho přimělo k tomuto proroctví. Rienzo byl uchvácen a věřil fra Angelovi každé slovo po zkušenosti, jak bylo poměrně snadné dostat se k tribunátu, věřil, že splní i tento úkol a že je k němu skutečně předurčen.

3.2.1. Setkání

„*Naplněn přesvědčením, že síle jeho vnitřního ohně a přesvědčivých slov neodolá ani lucemburský král...*“⁶⁵ vydal se s družinou do Prahy, samozřejmě v utajení, neboť byl stále v klatbě a na útěku. K návštěvě u pražského dvora mu dopomohli krajané, kteří podporovali ideje fraticellů. Ubytování mu poskytl Angelo z Florencie, lékárník, který založil první botanickou zahradu v Praze. Do Prahy přišel pravděpodobně v červnu

---

⁶¹ OEHM 1900, 17

⁶² Josef Macek také píše o symbolice Ducha svatého; MACEK 1965, 92

⁶³ ŠUSTA 1948, 295

⁶⁴ ŠUSTA 1948, 296

⁶⁵ ŠUSTA 1948, 296–297

1350. Právě díky lékárníkovi Angelovi se mu dostalo slyšení u Karla VI. Vystupuje před ním však stále jen „ ... jako anonymní posel italských spirituálů, který má králi odhaliti důležitá tajemství a svatá proroctví.“⁶⁶

Návštěvu Coly di Rienzo neopomněl ani František Palacký: „Co muže učeného přijav ho Karel u sebe přívětivě, po třikráte dal se s ním do rozprávek osobně...“⁶⁷ O průběhu setkání ale nevíme de facto nic kromě toho, že císař v poutníkovi poznal bývalého tribuna. Výsledkem pak bylo Rienziho zatčení a uvěznění na Pražském hradě. Slíbil mu však, že ho již nebude stíhat za drzost, kterou si kdysi jako tribun k říšskému králi dovolil. Možné bylo, že spíš než poslouchat jeho utopie, chtěl se král dozvědět co nejvíce o poměrech v Itálii a díky vzácnému vězni si mohl zajistit prostředek vůči papeži.⁶⁸ Poté ho panovník požádal o sepsání jeho požadavků a návrhů. Tento fakt se dovídáme z úvodu listu. „Vaší Jasnosti se zalíbilo žádat, abych se vynasnažil vysvětliti zvláštním dopisem to, co jsem vypravoval před tváří Jeho Veličenstva.“⁶⁹

Dále vysvětloval kdo je, co dokázal za tak krátkou dobu, zpytoval se a popisoval setkání s fra Angelem. Vypsal proroctví tohoto bratra, který označoval Karla za vyvoleného císaře, jenž má spolu se svatým mužem, rádcem Rienzim, uspořádat církve a celý svět. Vystavět nový Jeruzalém z peněz církve. Rienzo přirovnal svého syna Lorenza k Izákovi a nabízel ho jako rukojmí, tedy oběť za blaho římského lidu. Celou dobu se odvolával na Boha s tím, že plní pouze jeho vůli. Do roka a půl měl prý zemřít papež a církve bude obnovena a bude jediná – Kristova, která pod sebe vezme i Saracény. Nabízel, že uspořádá Řím a zkrotí šlechtu, když mu císař potvrdí vládu nad tímto městem, neboť jen vládce schválený císařem je legální. Na tento list Rienzo ještě odpověď dostal. Hned ze začátku Karel poukazuje: „Mnozí domnívají se býti vznešenými v Duchu a v poznání, jichž základy zbudovány jsou na sloupech pýchy a marnivosti, nejsouce zbudovány za základním kamenem, pokoušejí se o to, přirovnávati sebe čtverhranným kamenům, kterýmiž apoštolové jsou (v Písmě) vyznačeni, a tímto oceňováním sebe sama klamajíce žítí se s knížaty temností ve společnost Luciferovu, který pod rouškou předstírané oslavy, Bohu chtěl se podobati a rozdělovati knížectví a

---

⁶⁶ ŠUSTA 1948, 297

⁶⁷ PALACKÝ 2002 – František PALACKÝ: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, díl 2. Praha 2002, 326

⁶⁸ ŠUSTA 1948, 303–304

⁶⁹ MACEK 1965, 181; ANNIBALE 1890, 92 „Placuit Serenitati vestre petere ut, quod coram imperiali conspectu erat narratum, referre curarem propriam per scripturam.“ <http://archive.org/stream/epistolariodico00riengoog#page/n12/mode/2up>, vyhledáno 12.5.2013

služby andělů.⁷⁰ Sděluje Rienzimu, že se přiklonil na špatnou stranu a jeho proroctví jsou nepodložena. Jako příklad uvedl, že v Evangelii se mluví pouze o jediném Soslání Ducha svatého a o žádném jiném příchodu sv. Ducha není řeč. Stejně tak, jedině Bůh může soudit svůj lid, mezi který patří i Svatí otcové. „Protože Petr od Boha obdržel klíče, proto tedy, kdyby jakoukoliv měrou odvážili se hřešiti nástupcové jeho, moce jest je pokárati a souditit (Bůh), neboť jemu jenom náleží soud nad náměstky jeho, nám však nepřisluší slovem se do záležitosti nebeských vkládati.“⁷¹ Jinými slovy, jestliže by tedy křesťané měli trpět pod rukou papežů, jen Bůh je bude soudit a jen on každému dává podle jeho skutků. Rienzimu navíc radil, aby opustil sektu fraticellů, neboť jsou to jen vlci v rouše beránčím. Podle Karla bylo zjevné, že trpěli bludy a každý, kdo by je následoval, odvrací se od pravdy. Jelikož Boha miloval, neuznával tedy to, co by se mu protivilo.

Rienzo však napsal další listy s žádostí o propuštění, odvolává se na pokrevní spřízněnost s Karlem. Nechtěl prý na to prvoplánově upozornit, ale král mu nedal jinou možnost a znovu zadoufal, že by s jeho pomocí dosáhl naplnění proroctví. Přesvědčoval Karla, že vidění fra Angela nebyla kacířská a odvolával se přitom na Bibli. Kritizoval církve a neustále volal po její reformaci. Jeho zášť k papeži byla natolik zjevná, že působila spíše jako osobní nenávisť než součást proroctví. Není se co divit, neboť právě šlechta s papežovou pomocí byla za jeho sesazením. Na tyto listy už ale nedostal odpověď.

Rienzo měl samozřejmě určité uznání na pražském dvoře díky svému vzdělání, znalosti antiky a dokonalé latině. To však nestačilo k tomu, aby ho pražská kurie neodsoudila jako blouznivce. Ve vazbě na vězně a jeho souputníky nebyli nikterak krutí. Mohl udržovat korespondenci jak s panovníkem, tak s arcibiskupem Arnoštem z Pardubic.⁷² Nejen s arcibiskupem, ale i s nově povýšeným kancléřem Janem ze Středy přišel do osobního styku, který Konrád Burdech označil „... za první záblesk červánků raného humanismu.“⁷³ na Pražském dvoře. Asi v září 1350 byl Rienzo vydán do

---

⁷⁰ Cituji podle překladu Vincenta Oehma: OEHM 1900, 21; OEHM 1900, 22–23 „Multi credunt esse magnifici in Spiritu et intellectu, quorum fundamentum aedificatum est super columnas superbiae et vanitatis, nec aedificati sunt super lapide angulari, conantur se tamen quadris lapidibus adaequare, qui Apostolos signifiant, ut aestimatione sua decepti ruant cum Principibus tenebrarum societatis Luciferin, qui specie gloriae simulata Deo voluit similari et dividere Principatum et ministeria Angelorum.“

⁷¹ OEHM 1900 21; OEHM 1900 23 „Verum quia Petrus clavem a Deo suscepit, quantumcunque igitur successores ipsius praesumant, potens est Deus eos corripere et iudicare, quia ipsius est iudicare Vicarios suos, neque nobis congruit, ponere os in caelum...“

⁷² ANNIBALE 1890, 144–191, 195–196, 203–204, 218–220

<http://archive.org/stream/epistolariodico00riengoog#page/n12/mode/2up>, vyhledáno 14.5.2013

⁷³ SUSTA 1948, 307–308

Roudnice, sídla arcibiskupova, aby dal Karel najevo, že Rienzo spadá pod církevní moc, papež Kliment VI. totiž naléhal na panovníka, aby mu byl Rienzo vydán do Avignonu. Toto vězení bývalému tribunovi nedělalo dobře. Několikrát se zhroutil a možná už pochopil, že vyhlídky na úspěch byly mizivé. Na Karlovu žádost odepsal Rienzo na první list Petrarcův, který básník zaslal panovníkovi v únoru 1351. Petrarcův dopis svým způsobem připomíná původní myšlenky revolucionáře.

V Roudnici setrval Rienzo až do léta 1352, kdy Karel už nemohl déle ignorovat žádost o vydání bývalého tribuna papeži do Avignonu.

3.3. Korespondence a setkání s Petrarcou

3.3.1. První etapa

Francesco Petrarca je bezesporu největší italský básník renesance. Ovšem kdybychom ho nazvali *jen* básníkem, dost bychom mu křivdili. Petrarca totiž není jen autor milostné poezie a všem středoškolákům známými *La sonnette di Laura*, ale především byl také filolog. Sám sebe pokládal za nástupce Vergilia, který byl rádcem samotného císaře římské říše.

Je poměrně nespravedlivé, že se tak málo dovídáme o jeho vztahu s Karlem IV. Já sama jsem k tomuto faktu došla až na vysoké škole. Co tedy o tom víme?

Nejdřív bych měla shrnout jejich vzájemnou korespondenci a zdůvodnit, proč k ní vlastně došlo. Iniciátorem byl Petrarca, který měl celoživotní sen navrátit Římu zašlou slávu a *dostat* říšského císaře trvale do Říma. Samozřejmě ten sen chtěl uskutečnit a mít na něm svůj podíl. Byl to velice sebevědomý muž a chtěl, aby o něm věděli i ti nejvyšší.⁷⁴

Díky svým kontaktům se dostává i do politických kruhů a rád se prezentoval jako velvyslanec.

Podle Jiřího Špičky bychom mohli korespondenci mezi Karlem a Petrarcou rozvrhnout do tří etap.⁷⁵ „*Ví se o čtyřech Karlových listech Petrarkovi. Naproti tomu Petrarca zaslal Karlovi celkem 14 listů v časovém rozmezí od 24. února 1351 do 11. prosince 1365.*“⁷⁶ Stěžejní je pro tuto práci první etapa, ve které se Petrarca k císaři upínal, vyzdvihoval ho jako jakýsi ideál doby, který k tomu byl předurčen Bohem i

⁷⁴ Na *libování si ve slávě* poukazuje i Paul O. Kristeller. KRISTELLER 1997 – Paul Oskar KRISTELLER: Osm filosofů italské renesance. Praha 2007, 26

⁷⁵ ŠPIČKA 2010, 164–175

⁷⁶ SPĚVÁČEK 1980, 343

osudem. Korespondence začíná 24.2.1351,⁷⁷ kdy Petrarca píše první dopis (*Fam. X,1*) z Padovy.⁷⁸

V tomto dopise vytýká Karlovi, že zapomíná na Itálii⁷⁹ – hlavu celé říše, chce, aby sem přispěchal a obnovil slávu Říma, protože teď se mu naskytla správná chvíle a je i ve správném věku. Má také pomyslet na věčnou slávu a toto mu ji má zajistit. Vidí v něm Itala, neboť se v Itálii narodil:⁸⁰ „*Tam ses narodil, zde jsi byl vychován, tam máš království, zde království i říši ... vždyť jsi tu již jako hoch se statečností až nadlidskou dobýval přeslavná vítězství.*“⁸¹ a pak se navrátil do jednoho z údů říše a o Itálii se přestal zajímat. Přirovná ho k Augustovi, který ale dokázal vše vyřídit rychle a tím se měl Karel inspirovat a neprotahovat zbytečně porady, ale spěchat do Itálie, která ho očekávala. Dokonce personifikoval Řím v stařenu s šedinami, která promlouvá ke Karlovi: „*Cesta je snadná, všechno je urovňáno a otevřeno.*“⁸² Připomíná i Jindřicha VII., že kdyby mu bylo dáno více času, jistě by dokončil svůj úkol a Řím osvobodil. Nejen, že ke Karlovi promlouvala velká Roma, ale také samotný Jindřich, který ho dále upozorňuje, že je mu Bůh nakloněn. Tento *fakt* připomínal Petrarca velice často, neboť věděl, že Karel byl velice pobožný. Přirovnání k Augustovi, Alexandrovi Makedonském či Scipiovi Africkém není náhodné.⁸³ Petrarca se zkrátka snažil vytvořit Augusta své doby, panovníka–dobyvatele a nese nelibě, že Karel viděl politiku jinak.

Itálie se nacházela permanentně v menších či větších bojích. Jednotlivá města brojila proti sobě, Řím už nebyl velkolepé hlavní město říše, kde sídlí císař, sám papež sídlil v Avignonu a Francie, rod z Anjou po té, co obsadil Sicílii a Neapol, začali uvažovat o dědickém právu imperiálního titulu. Situace tedy nebyla jednoduchá a „... *po všech nedávných konfrontacích mezi papeži a císaři se Karel zdál být konečně mužem kompromisu.*“⁸⁴ který měl nastolit pořádek. Je tedy poněkud zarážející, že v takto složité politické situaci Petrarca, ústy Romy psal, že vše je urovňáno a připraveno na

⁷⁷ Josef Šusta datuje první list do roku 1351, opíraje se o výzkumy Paula Piura. ŠUSTA 1948, 313–314

⁷⁸ Podle Kavky je ale datování sporné, uvádí o rok starší dataci 24.2.1350. KAVKA 2002, 85

⁷⁹ Karel IV. se stal římským králem 11.7.1346, korunován téhož roku 26.11. v Bonnu, 5.4.1355 korunován římským císařem na Lateránu. KAVKA 1998, 341–342

⁸⁰ Karel IV. se narodil 14.5.1316 v Praze. SPĚVÁČEK 1980, 50

⁸¹ cituji podle překladu Antonína Rausche, PETRARCA 1974 – Francesco PETRARCA: Listy malým i velkým tohoto světa, výbor z korespondence. Praha 1974, 178. PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968a – Francesco PETRARCA / Umbelo BOSCO / Vittorio ROSSI (ed.): *Le Familiari: edizione critica per cura*, Vol. 3, svazek 11. Firenze 1968, 279 „*Illic natus, hic nutritus; illic regnum, hic et regnum habes et imperium ... quin etiam adhuc puer - quod plusquam humane virtutis fuerit - preclaras hic sepe victorias meruisti...*“

⁸² PETRARCA 1974, 183; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968a, 283 „*Pronum iter, plana et aperta sunt omnia.*“

⁸³ PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968a, 282–283

⁸⁴ ŠPIČKA 2010, 161

jeho cestu. Samozřejmě si celou situaci uvědomoval, jinak by pravděpodobně Karla ani nežádal, aby přispěchal do Říma. Nejspíše ho tím chtěl povzbudit a dodat mu odvahy, že štěstěna i Bůh stojí při něm. A zvládnutím této obtížné situace si dopomůže k věčné slávě. Kdyby nebylo tolik překážek, nebyla by to taková výzva.

Na tento svůj první list, který de facto poslal, aniž by byl dříve v osobním kontaktu s císařem nebo s jeho dvorem, nedostal dlouho odpověď a dozajista se cítil dotčen. Zde můžeme navázat na předešlou Kavkovu myšlenku, že dopis přišel s několikaletým zpožděním: „*Opožděná je proto i slavná Karlova odpověď, v níž středověký panovník a dokonce římský král oslovil neurozeného člověka slovem „příteli“.*“⁸⁵ a proto mohl Karlův list *Laureata tui* přijít až roku 1353.⁸⁶ To je samozřejmě možné, ale musíme brát v úvahu, že na první Petrarcův dopis nechává Karel odpovědět Colu di Rienzo, který byl v Praze a Roudnici v letech 1350–52. Důvodem pozdního příchodu odpovědi bylo spíše Petrarcovo časté stěhování.

Na Karla první Petrarcův dopis hodně zapůsobil. Jednak mu dozajista zalichotil, ačkoli Petrarca píše, že to nemá v žádném úmyslu a za další se podruhé v tomto roce setkal s podobnou žádostí.

O rok později, 1352 zaslal Petrarca další dopis (výzvu), tentokrát z Avignonu. Druhý list (*Fam. XII,1*) píše poněkud zarmoucen, protože stále nedostal odpověď. Byl kratší, ale stejně naléhavý. Upozorňoval na pomíjivost štěstěny, na příležitost, která se podruhé už nenaskytne i na to, že panovník už mladší nebude. Některé požadavky stupňoval (osvobození Svaté země) a připojoval i drobné výhrůžky.

Vraťme se ale k prvnímu listu, na který Karel odpověděl. Josef Šusta poznamenává, že císařova odpověď je „... *nejenom ve středověku velmi vzácným svědectvím panovnické úcty před majestátem inteligence.*“⁸⁷ a tohoto si mohl být vědom i Petrarca, když se označoval za rádce císaře. Jak už jsem se zmínila předtím, na Karla list od Petrarce skutečně zapůsobil i díky jeho precizní latině. Císař nechtěl zůstat pozadu, ale bál se, že jeho latina nebude tak čistá a zapisovatele svých myšlenek našel v roudnickém vězni Colovi di Rienzo. „*Sotva by se v tehdejší Evropě našli dva lidé, kteří by byli stejně posedlí myšlenkou obnovit Řím, a jeden musí nyní druhému (který ho s takovou obětavostí v jeho snahách podporoval) stylizovat argumenty, proč to není*

---

⁸⁵ KAVKA 2002, 85

⁸⁶ ŠPIČKA 2010, 163

⁸⁷ ŠUSTA 319, In: ŠPIČKA 2010, 165

možné.⁸⁸ Rienziho autorství potvrzuje několik pramenů.⁸⁹ Zda Petrarca věděl, že mu odepisuje Rienzo je ovšem záhadou.

V listu napsal, že chápe jeho pocity a povinnost bojovat za Řím, ale že zkrátka nemá ty možnosti, aby to splnil. Dnešní císaři nemají takovou moc a autoritu jako měli starověcí císaři. Zdálo se mu dokonce, že Itálie proti němu spíš bojuje. Petrarca by tedy měl rozlišovat mezi historií a přítomností.⁹⁰

Místo, aby tento dopis Petrarce uklidnil, spíše ho více rozohnil a donutil ho napsat třetí list (*Fam 18,1*), nejrozsáhlejší z celé korespondence. Petrarca upozorní na zpoždění Karlovy odpovědi. „*Alpy jsou tedy nepřekročitelné nejen pro tebe a pro tvá vojska, císaři, nýbrž i pro tvé posly a tvé listy.*“⁹¹ Zdá se, že Petrarca zapomínal na postavení adresáta a vytýkal císaři, že nedbá jeho proseb, ale on (Petrarca) učinil, co mohl. Snažil se v listu obhájit, že udělal vše pro záchranu impéria, že byl dobrým rádcem a nemlčel, když se císař k ničemu neměl. Zkrátka svůj úkol splnil. Vyvrací Karlovy domněnky, že mu Itálie vzdoruje, to si přeci nikdo vůči císaři nemohl dovolit. Petrarca zmínil Rienza a nabádal císaře, aby si z něj vzal příklad. Nesouhlasil s Karlovým názorem, že doba se změnila a meč by se měl použít jako poslední, nýbrž, že bylo už učiněno vše a jedině meč zůstal poslední možností. Neměl by se ani tak starat o majetek, jako o to, co po něm nikdo nezdědí, tedy o svou pověst. Argumenty byly v podstatě stejné, akorát se zvyšovala jejich intenzita.

Petrarcova korespondence se nevztahuje pouze na císaře. Jan ze Středy, biskup litomyšlský, píše Petrarce list. Ten doufá, že i díky této korespondenci bude jeho vliv na Karla stoupat. A není to jen Jan ze Středy, ale psali mu i arcibiskup Arnošt z Pardubic či císařovna Anna Svídnická.⁹² Ale zde Petrarca nepochodil a ačkoli Annu přirovnal k Livii, neměly listy politický vliv.

Tímto třetím listem od Petrarce skončila první etapa.

---

⁸⁸ ŠPIČKA 2010, 163

⁸⁹ HLEDÍKOVÁ 2007 – Zdenka HLEDÍKOVÁ: Pražský – vatikánský rukopis listáře Coły di Rienzo, In: Kateřina HORNÍČKOVÁ / Michal ŠRONĚK (ed.): Žena ve člunu, sborník Hany J. Hlaváčkové. Praha 2007, 95–104

⁹⁰ HEŘMANSKÝ 1958 – František HEŘMANOVSKÝ (ed.): Čtení o Karlu IV. a jeho době: (z pramenů). Praha 1958, 216–217

⁹¹ PETRARCA 1974, 189; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b – Francesco PETRARCA / Umbelo BOSCO / Vittorio ROSSI (ed.): *Le Familiari: edizione critica per cura*, Vol. 3, svazek 12. Firenze 1968, 265 „*sic non tibi iam soli tuisque legionibus, sed nuntiis quoque et epystolis tuis, Cesar, impermeabiles Alpes sunt.*“

⁹² ALTMANN 2006 – Hans ALTMANN: Korespondence Franceska Petrarky s císařovnou Annou Svídnickou, In: Čáchy a Praha. Korunovační města Evropy, díl 2. Praha 2006, 47–53

Nyní můžeme učinit lehké shrnutí. Petrarca ke Karlovi samozřejmě choval úctu, přeci jen to byl císař, ale už v něm přestával vidět tu naději, ideál. Otázkou je, zda ho v něm vůbec viděl, proč se k němu tak upnul? V jeho dopisech už rozpoznáváme zklamání. Dopisy mi připadají poněkud afektované, ale zároveň bezmocné. Nejdříve Petrarca zklamal Rienzo, nyní se zdá, že ani Karel nenaplnil jeho sen. „*Jistě nevěřil tomu, že se Karel na základě jeho výzvy okamžitě vydá do Itálie. Chtěl jen přiložit své polínko a prezentovat své úvahy na nejvyšší možné společenské úrovni.*“⁹³ Zdá se také, že Karel IV. nebyl jediný na koho se Petrarca obrátil. Rienza nechme stranou, ten už je de facto minulostí. Že měl více kandidátů dokazuje i korespondence s benátským dóžetem Dandolou ze začátku 50. let. Vyzýval dóžete, aby usmířil Benátky s Janovem a aby se obě republiky ujaly vlády nad mořem, když je říše v tak zuboženém stavu. O Karlovi tu není ani zmínka, dokonce v dalším listu dóžeti se znepokojuje nad jakýmsi vojákem ze severu, což byla příprava římské jízdy Karla IV., a táže se Dandola, jak dlouho musí snášet tu zkázu od barbarů.⁹⁴

3.3.2. Druhá etapa

Druhá etapa byla mnohem kratší než první. Začala v říjnu 1354 a opět byl iniciátorem Petrarca. První list (*Fam. IXX,1*) byl blahopřáním, při příležitosti korunovační jízdy Karlovy. Petrarca byl nadšen, že se císař rozhodl k cestě do Říma. Zdá se mi však, že to bere z velice naivního hlediska a myslí si, že Karel tam přijel na jeho výzvu. „*Já se nyní honosím a jásám, že moje bezvýznamné řeči tě vyburcovaly k činu.*“⁹⁵ že konal jak si básník přál. Nejspíše šlo o další taktiku ukázat příštím generacím, jak velkou zásluhu na tomto Karlově příjezdu měl.

Dne 25.2.1355 zaslal další list císaři, ve kterém se opět přimlouval ke Karlovi. Tentokrát však ne, aby císař uplatnil svou moc a nastolil pořádek, ale aby přijal jeho přítele Laelia. Můžeme si všimnout, jak Petrarca tituloval Karla: „*Veliký císaři, nejmoudřejší z panovníků, neporazitelný císaři.*“⁹⁶ atd. Opakem byl list z dubna roku 1355, který adresoval příteli Nellimu. Zde reagoval na jednání císaře s papežským legátem v Pise. V listu nebyla ani zmínka o *neporazitelném císaři* ba naopak. Petrarca si

---

⁹³ ŠPIČKA 2010, 165

⁹⁴ PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968a, 340–348; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b, 139–143, 302–308

⁹⁵ PETRARCA 1974, 206; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b, 309 „*Nunc te excitasse qualibuscunque sermunculis gloriator atque exulto.*“

⁹⁶ PETRARCA 1974, 218–218; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b, 318 „*O maxime Cesar*“, „*sapientissime principum*“, „*Cesar invictissime.*“

stěžoval, že císaři už nejsou z rodu Romulova ani Alexandrova, jinými slovy řečeno ze slunného jihu, ale že jsou ze zmrzlého severu a předhánějí se s knězem v pokornosti.⁹⁷ Stále však o Karlovi píše jako o „... *panovníkovi ze všech nejlaskavějších*.“⁹⁸ Neobviňoval však ze všeho jen císaře, ale také papeže, který Karlovi bránil, aby se usadil v Římě.⁹⁹ V další list Nellimu, také z dubna 1355, si Petrarca opět stěžoval na upadající dobu, která už bude jen horší. Dále kritizoval chvatný odjezd císaře po korunovaci. Vadila mu moc zlata, které ovládalo všechno a všechny (císaře i papeže) jen Bůh jím opovrhne.

Petrarca v červnu 1355 napsal třetí list Karlovi, kde se vrátil k jeho odjezdu z Říma. Jako mu v prvním listu blahopřál, v tomto třetím mu opět spílal. Vyčítal mu rychlý odchod z Říma a návrat „... *do barbarských panství ... jdi tedy, když ses pro to rozhodl*.“¹⁰⁰ Všechno se mu prý nabízelo bez prolití krve, jenže vůbec se nezmiňuje o papeži. Přitom je, z předešlé korespondence Nellimu, jasné, že věděl o postoji papeže. Promlouvá k němu opět skrze Jindřicha VII. a Jana Lucemburského, kteří Karlovi vyčítají, že nezůstal v Římě, ale že se staral jen o své bezvýznamné Čechy. Snažil se tedy opět vyvíjet nátlak na císaře a svou *trýznivou* situací ho přimět k záchraně Itálie?

Špička si zde všímá paralely s Dantem, který při Jindřichově korunovační jízdě píše všem významným pánům Itálie, listy pro podporu Jindřicha VII.¹⁰¹ Jenže Petrarca nikomu nepíše ani nežádá o podporu císaře. Jiří Špička si proto myslí a já s ním souhlasím, že to byl ze strany Petrarky vypočítavý kalkul, jelikož očekával, že tato korunovační jízda bude plná kompromisů a neslavná. Proto se jí také neúčastnil, aby mohl dále politicky polemizovat s Karlem, proto se také nezmiňoval o událostech v politickém pozadí.¹⁰²

3.3.3. Třetí etapa

Ke třetí etapě se dostáváme až roku 1361.¹⁰³ Tuto korespondenci obnovuje Karel, který poprosil Petrarca, aby ověřil pravost jednoho dokumentu.¹⁰⁴ Také pozval Petrarca

---

⁹⁷ PETRARCA 1974, 223

⁹⁸ PETRARCA 1974, 225

⁹⁹ KAVKA 2002, 65–101

¹⁰⁰ PETRARCA 1974, 236–237.; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b, 336–337 „*Ad barbarica rursum regna revolveris ... I tamen quando ita fixu mest animo.*“

¹⁰¹ ŠPIČKA 2010, 172

¹⁰² ŠPIČKA 2010, 172

¹⁰³ Jen roku 1358 Petrarca zaslal Karlovi list, ve kterém se přimlouval za Sagremora di Pommiers.

PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968c – Francesco PETRARCA / Umbelo BOSCO / Vittorio ROSSI (ed.): *Le Familiari: edizione critica per cura*, Vol. 3, svazek 13. Firenze 1968, 59–61

¹⁰⁴ KAVKA 1993, 142–145

do Prahy, dnes však nevíme za jakým účelem.¹⁰⁵ Ať už byl důvod jakýkoli, myslím však, že z Petrarce nezamýšlel učinit svého politického rádce.

Karel si určitě vážil Petrarcových listů a snažil se udržovat s ním kontakt, ale pravděpodobně to nebylo za tím účelem, jaký by si Petrarca představoval. Jen to, že ho zval na pražský dvůr a nikoli do Říma mluví za vše. Petrarca odepsal 21.3.1361 potěšen, že na něj císař nezapomněl, ale s lítostí musel odmítnout pozvání, protože si uvědomoval, že nic se nevyrovná kráse Itálie a také musel brát ohled na svůj věk. Stále se však divil, co zdržovalo Karla od jeho cesty za slávou, neboť i panovník přeci stárne. Opět mu vyčítal, že nevyužil šance při korunovační jízdě. List s odpovědí později Petrarca rozdělil na dvě části – část s vypracovanými fakty ohledně dokumentu zařadil do sbírky *Seniles* (*Sen XVI, 5*) a část s odpovědí na pozvání do Prahy a další politickou argumentací do sbírky *Familiares*.¹⁰⁶

Následuje další, pro nás nedůležitý list, o zajištění rytíře Sagremora di Pommiers ve stáří, psaný v období mezi jarem 1361 a jarem 1363. Zbývají už jen čtyři listy z let 1361, 1363, 1363 a 1365 a korespondence mezi císařem a velkým básníkem ustala. V prvním z těchto posledních čtyř listů z 18.7., Petrarca děkoval za zlatou číši, kterou dostal darem od císaře. Slibuje, že se jí a přiloženým dopisem bude *chlubit*. Dále Karlovi sliboval, že ačkoli císař neuposlechl jeho výzvy a nedostavil se znovu do Říma, on jeho pozvání přijme. Je zde však několik faktorů, které mu v tom bránily – léto, stáří a rozsáhlá knihovna. Přesunul proto svou návštěvu na podzim. Jenže díky druhému listu z 21.3. víme, že svůj slib nedodržel. Sám Karlovi přiznal, že doufal, že zapomene na slib o svém příjezdu. Doufal v pochopení, vzhledem k jeho stáří, ale když císař nezapomněl, pokusí se tedy svůj slib splnit. Raději by se ale vypravil do nějakého italského města, kde by šel císaři naproti. Po těchto dvou listech by se nám mohlo zdát, jako by byl císař Petrarce na obtíž. Nesplnil jeho očekávání, takže už nemá smysl, aby dál udržovali kontakt. Jenže Petrarca zaslal třetí list, datovaný 11.3. a vyzval císaře k návratu do Říma. Cítil se už zesláblý a byl tedy nejvyšší čas, aby se Karel postaral o velkou Itálii. Opět personifikoval Romu, která úpěnlivě žádá o jeho příchod a napsal: „*Kdybych nebyla nehybná a zprava i zleva dvěma moři a zezadu Alpami uzavřena, jistě bych se již dávno sama vydala za Dunaj k svému císaři.*“¹⁰⁷ V posledním listu Petrarca

---

¹⁰⁵ KALISTA 1971, 125

¹⁰⁶ ŠPIČKA 2010, 172–173

¹⁰⁷ PETRARCA 1974, 272; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968c, 198 „*Certe ego nisi immobilis forem, et dextra leuaque mari gemino, a tergo autem Alpibus circumsepta, ipsa iam pridem meum Cesarem longe trans Danubium petiissem.*“

sděluji císaři svou poslední výzvu. Karlovo předešlé váhání bylo prominuto, ale čas se bezesporu krátí. Rozkazoval: „*Chop se, císaři, této příležitosti, pokud ještě můžeš!*“¹⁰⁸ Stále měl naději a prosil ho, aby přijel.

Tímto tedy skončila vzájemná korespondence. S přestávkami více jak desetileté dopisování nakonec skončilo tak, jak začalo – bezvýsledně. Karel sice vykonal korunovační jízdu, ale Petrarcovo očekávání nenaplnil

3.3.4. Osobní setkání

Z prvního setkání máme také možnost vycházet z osobních listů, které Petrarca zaslal svému příteli Laeliovi. V těchto listech se mu vypráví o setkání s Karlem v Mantově v roce 1355. Zde by historikové mohli namítnout, že toto bylo sice první oficiální setkání, ale že se již setkali v Avignonu 1346,¹⁰⁹ kde se setkává s *Petrarcovou* Laurou.¹¹⁰

Přejdeme tedy k listu Laeliovi. Pravděpodobně se rychle rozšířilo, že Petrarca byl v kontaktu s Karlem a díky této informaci se rozšířila i fáma, že Petrarca jel do Mantovy vyjednávat s Karlem o míru v Itálii.¹¹¹ Toto tvrzení ale Petrarca v listu odmítl a popsal, jak k setkání skutečně došlo. Naopak jeho setkání proběhlo mnohem dramatičtěji než jen, že byl vybrán jako vyjednaváč/posel. Pravděpodobně Karel sám chtěl poznat Petrarca osobně a nechal pro něj poslat.¹¹²

Petrarca, se skromností sobě vlastní, nechtěl „... *hovořit o všedních věcech, ale jednou jsme sami dva celý den od prvního záblesku denního světla až do ticha hluboké noci strávili čas hovorem a rozmlouváním. Zkrátka: nic není příjemnějšího a nic laskavějšího nad vznešenost tohoto panovníka. Je třeba, abys toto věděl. O ostatním se nechci s konečnou platností vyslovit, protože – jak říká Juvenal – tváři se nevěří. Vyčkáme, jaký ten císař je, ne podle slov a tváře, abychom se nezmýlili, nýbrž posoudíme, jak jako člověk bude jednat a s jakým výsledkem.*“¹¹³ Když se tedy s „...

¹⁰⁸ PETRARCA 1974, 274; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968c, 210 „*Arripe, Cesar, hanc occasionem dum adhuc potes.*“

¹⁰⁹ Dokonce se prý objevuje i ve verši: „*Královská přirozenost, andělský intelekt, jasná duše, hbitý pohled, rysí oko, rychlá prozřetelnost, vznešené myšlení, je vskutku hodno oné hrudi.*“ KALISTA 2004, 250; BUKÁČEK 1933 – Josef BUKÁČEK (Bukáč'ek): Francesco Petrarca e la nazione Boema. Trieste 1933, 6

¹¹⁰ Tuto scénu zobrazil malíř Václav Brožík roku 1881. Je také autorem díla *Karel IV. odmítá návrhy Coly di Rienzo na spojení Itálie pod osobou Karlovou v Praze roku 1350*. BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 2003 – Naděžda BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ (ed.): Václav Brožík 1851–1951, Praha 2003, 170 a 234

¹¹¹ Jednalo se o mír s Visconti; KAVKA 2002, 90–92

¹¹² „*Císař v té době po mně zatoužil a přál si uvidět tvář člověka, jehož názory, zvyky i práce už znal.*“ PETRARCA 1974, 209–210

¹¹³ PETRARCA 1974, 211; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b, 314 „*Et ut comunia pretermittam, aliquando soli ambo ab initio prime facis ad noctis silentium intempeste colloquendo et confabulando*

*nástupcem našich císařů.*¹¹⁴ setkal, byl samozřejmě potěšen, ale vyčkával s chválou, jelikož Karel byl zatím na začátku své cesty.¹¹⁵ Chtěl ho různě motivovat.¹¹⁶ Například, když Karel zažádal Petrarca, aby mu věnoval (redigoval) *De viris illustribus*, v té době ještě nedopsané, Petrarca zaváhal a řekl mu: „*Bud' ujištěn, že máš můj slib, pokud k tomu postačí tvé zásluhy a můj život.*“¹¹⁷ Císař se divil, ale Petrarca mu vysvětlil, že až se vyrovná mužům, o kterých čte, bude hoden tohoto díla. Císař tedy přisvědčil, nejspíše proto, aby Petrarca uspokojil. Další motivací ze strany Petrarce bylo, že císaři daroval sbírku mincí, které se užívaly za vlády starověkých císařů a nesly je na svém rubu. A opět apeloval na císaře, aby splnil to, k čemu byl předurčen a vyprávěl mu o jejich životech. Dále spolu diskutovali o Petrarcově plánech do budoucna až se dostali k tomu, že ho císař požádal, aby ho doprovázel do Říma „... *jelikož požadoval vidět toto velkolepé město ne pouze svými očima, ale také očima tohoto básníka.*“¹¹⁸ Petrarca tuto nabídkou ovšem odmítl. Bylo snad důvodem to, že předvídal poměrně neúspěšnou korunovační jízdu?¹¹⁹ Nebo kdyby to dopadlo podle jeho představ, skromně by vyšel ze stínu a prohlásil, že vše bylo zhotoveno díky němu? Již během tohoto setkání „... *se setkal i s Janem ze Středy a dalšími svými obdivovateli z Karlova okruhu.*“¹²⁰

Hans Altmann poznamenává: „*Právě císařství, ne osoba Karla IV. je tématem rozhovoru v Mantově.*“¹²¹ Je možné, že si jeho myšlenku vyložím nesprávně, ale dokládá, že Petrarce záleží převážně na císařství a ne tak docela na osobě Karla IV., kterého by mohl nahradit *kdokoli* jiný.

Na závěr dopisu se Petrarca přirovnal k Platónovi. Zmiňovala jsem se již, že se přirovnával i k Vergiliovi, jakožto rádci samotného císaře a nyní k Platónovi, že dosáhl stejného, ne-li většího úspěchu. „*Dionýsios přivítal Platóna, který přicházel ze své vůle – mne dokonce císař prosil, abych přišel. Srovnej to jedno s druhým: ozbrojeného rytíře*

---

pervenimus; in summa nichil illius principis maiestate suavius, nichil humanius: hoc unum scito; de reliquis, quoniam, ut ait Satyricus, est, nondum diffinitive pronuntio. Expectabimus, quantusque sit Cesar, non verba non vultum, ne fallamur, sed actus hominis atque exitum consulemus.“

¹¹⁴ PETRARCA 1974, 211; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b, 314 „*Nostrorum cesarum successore.*“

¹¹⁵ Stejně uvažuje Zdeněk Kalista. KALISTA 2004, 255

¹¹⁶ K systému motivací mě přivedl Jiří Špička, který jsem následně rozšířila. ŠPIČKA 2010, 169

¹¹⁷ PETRARCA 1974, 211; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b, 314 „*Ita, id tibi promissum credito, si tibi virtus affuerit, vita michi.*“

¹¹⁸ Vlastní překlad; DOTTI 1987 – Ugo DOTTI: Vita di Petrarca. Roma-Bari 1987, 303. „*Perché avrebbe desiderato vedere questa grande città non solo con i suoi propri occhi, ma anche con quelli del poeta.*“

¹¹⁹ Z pohledu Čechů se ovšem jedná o vydařenou jízdu. SPĚVÁČEK 1980, 241–242

¹²⁰ KAVKA 1998, 183

¹²¹ ALTMANN 2004 – Hans ALTMANN: Petrarca und das Kaisertum Karls IV. In: Aachen und Prag. Krönungsstädte Europas. Praha 2004, 63–64

*a ověčenou loď, císařovu laskavost a Dionýsovo čtyřspřeží a hlavně císařovu laskavost a sicilského tyрана.*¹²²

V létě roku 1356 byl Petrarca vyslán rodem Visconti do Prahy, tentokrát skutečně jako diplomat, aby zjistil další císařovy úmysly. „*V Praze měl [Petrarca] Karla odvést z ligy, kterou vytvořily rody Este, Gonzaga a další, aby uškodili [Viscontiům].*“¹²³

V Praze strávil přibližně jeden měsíc, ale o průběhu této diplomatické mise nemáme zprávy. Podle Kavky bylo jednání však bezvýsledné pokud šlo o zlepšení vztahů mezi Karlem a rodem Visconti.¹²⁴ Naopak Petrarca sám byl zahrnut pozorností celého pražského dvora.

K dalšímu setkání došlo po více jak deseti letech a po ukončení vzájemné korespondence. Císař se vydal s vojskem do Udine, jako spojenec papeže proti exkomunikovanému Barnabovi, pánovi Milána.¹²⁵ Tam se také vydal Petrarca, ale už nevítal císaře tak horlivě jako v Mantově. Vzájemná korespondence skončila, císař se sice vydal do Itálie, ale za jiným účelem, než si Petrarca představoval. Nicméně se společně vydali do Padovy, ale tam Petrarca nezůstane dlouho, protože byl odvolán Visconty do Pavie. Se svolením císaře se tam tedy vydal. V Pavii se účastnil svatby dcery Galeazza Visconti a poté se vrátil do Padovy, kde už ale císaře nezastihl. O těchto dvou posledních setkáních máme minimum pramenů,¹²⁶ dokonce ani Petrarca se o nich nezmiňuje ve svých listech přátelům. Jak si to tedy vysvětlit? Zde musím souhlasit s úvahou, již uvádí Jiří Špička, který udává dva důvody. Prvním se přiklání k mínění Piurově. Ten píše, že jelikož přijel Petrarca do Udine v doprovodu Francesca da Carrara, jednoho z vůdců protiviscontiovské ligy, nemůže se zároveň zmiňovat o své účasti na Viscontiho svatbě.¹²⁷ V tom odůvodnění můžeme vidět, že Petrarca nebyl nestranný. Druhým důvodem bylo postupné ochladnutí vztahu mezi básníkem a

---

¹²² PETRARCA 1974, 217; PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b, 317–318. „*Ille Platoni a siracusia forsitan arce prospecto per aliquantulum freti spatium vittatam navem misit obviam; iste autem generosum ac militem et strenuum quendam virum aliquot dierum spatio honestum precibus ad me misit; ille ultro venientem excepit; oravit hic etiam ut venire. Confer modo singula, et armato militi vittatam navem, et cesaree lenitati Dyonisii quadrigas, postremo romano principi siculum tyrannum: credo fateberis merito Platonem precellere me fortuna.*“

¹²³ Vlastní překlad; BUKÁČEK 1933, 14. „*A Praga egli doveva distogliere Carlo dalla lega che gli Estensi, i Gonzaga ed altri principi avevano fatta a loro danno.*“

¹²⁴ KAVKA 1998, 209

¹²⁵ KAVKA 1993b, 51–53

¹²⁶ ZANUTTO 1904 – Luigi ZANUTTO: Carlo IV di Lussemburgo e Francesco Petrarca a Udine nel 1368, Udine 1904

¹²⁷ ŠPIČKA 2010, 178 a 289

císařem, protože se císař dosud nevydal do Říma, aby se tam usadil a osvobodil ho s celou Itálií.¹²⁸

4. Situace v Říši před a po volbě Karla IV. římským králem

Abychom mohli posoudit Karlovu reakci na tyto myšlenky a výzvy, musíme znát situaci, která předcházela jeho zvolení říšským králem.

Karel IV. byl 11. července 1346 zvolen jako říšský protikrál Ludvíku IV. Bavorovi. Po volbě mohl více méně počítat s korunovací, s čím ale nepočítal byla náhlá smrt jeho otce Jana Lucemburského 26. srpna 1346 v bitvě u Kresčaku.¹²⁹ V listopadu, konkrétně 26. je korunován na římského krále v Bonnu. Korunovace na českého krále proběhla až téměř o rok později – 2. září 1347.

Karel nebyl první panovník, který byl zvolen protikrálem za Ludvíkovy vlády, která začala již v roce 1313, po smrti Jindřicha VII. Lucemburského; a vyvrcholila korunovací v Římě roku 1328. Byl to Friedrich Sličný z rodu Habsburků, ale boj ukončila Friedrichova smrt v roce 1330. Karlův a Ludvíkův boj skončil podobně. Než totiž došlo k definitivnímu válečnému střetnutí, Ludvík IV. 11. října 1347 zemřel.

Karlův otec Jan Lucemburský bohužel na mocného Ludvíka IV. nestačil a navíc mu bylo teprve sedmnáct let, když jeho otec zemřel. Se strýcem Balduinem, trevírským arcibiskupem, dali svými hlasy přednost Ludvíkovi před Friedrichem. V roztržkách mezi Bavorem a Habsburkem stál vždy na straně prvního jmenovaného. Už v roce 1323 se však Ludvík dostal do sporu s tehdejší papežem Janem XXII., který ho o rok později uvrhl do klatby. Naštěstí pro Ludvíka neobrátila se k němu zády celá církev, ale vznikla jakási skupinka *odborářů* v čele s minority, kteří psali v podobném duchu, jak před lety Dante.¹³⁰ Za jejich podpory se vydal roku 1327 do Itálie, kde byl roku 1328 korunován. Obřad provedli biskupové v klatbě a korunu na Ludvíkovu hlavu nasadil Sciarro Colonna, na důkaz, že byl zvolen římským lidem nikoli papežem. Téhož roku si dokonce Ludvík dovolil sesadit papeže a dosadit nového – Mikuláše V. Ten byl však uznáván pouze v Římě a jeho okolí a roku 1330 se podvolil původnímu papeži.

---

¹²⁸ ŠPIČKA 2010, 179

¹²⁹ Bitva byla součástí Stoleté války mezi Anglií a Francií, Jan Lucemburský byl spojencem Francie. ČECHURA 1999 – Jaroslav ČECHURA: České země v letech 1310-1378, Lucemburkové na českém trůně I. Praha 1999, 63–64

¹³⁰ Mezi podporovateli Ludvíka IV. Bavora byl i Marsilius z Padovy. SPĚVÁČEK 1980, 134

V roce 1334 umírá papež Jan XXII., ale situace byla stále na mrtvém bodě. Spojenectví začalo skřípat i mezi Janem Lucemburským a Ludvíkem IV., jelikož si oba dělali nárok na dědictví po Jindřichu Korutanském. Jan oženil svého druhorozeného syna Jana Jindřicha s dcerou Jindřicha Korutanského Markétou zvanou Pyskatou. Ta ale podlehla politice Ludvíka Bavora a manželství bylo prohlášeno za neplatné, protože prý nebylo naplněno.¹³¹ Manželství však nebylo anulováno papežem, takže Markéta a její nový manžel Ludvík Braniborský se dostali do klatby.

Tato urážka Lucemburků se odehrála v roce 1342, kdy se také stal novým papežem Kliment VI.(1342–1352), nástupce Benedikta XII. Nový papež, vlastním jménem Pierre de Rosières „... *byl otcovským přítelem Karla Lucemburského z doby jeho výchovného pobytu v Paříži.*“¹³² Jan Lucemburský přislíbil pomoc papeži v boji proti císaři. Papež ho zbavil klatby, pod kterou byl od roku 1339, kdy uznal Ludvíkovu svrchovanost. Kliment VI. ovšem nemohl ihned brojit proti Ludvíkovi, protože byl spojencem Francie v obnovené válce s Anglií. Ludvík si začal uvědomovat vysokého postavení Lucemburků u kurie a za vykoupení dřívějšího ponížení užíval Jana jako prostředníka vůči papeži. Tato politika se však nelíbila Karlovi ani Janu Jindřichovi.

Roku 1344 se Karel s otcem Janem vydali do Avignonu, kde bylo povýšeno pražské biskupství na arcibiskupství a určeno nové biskupství litomyšlské. Povýšením na arcibiskupství se České království vymanilo z vlivu mohučského arcibiskupa. Na tomto setkání vyjádřil také papež podporu Karlovi v případné kandidatuře na římského krále. Karel začal vyjednávat, což se nelíbilo Ludvíkovi, který svolal říšský sněm do Frankfurtu. Měl přijít s návrhem, jak vyřešit situaci s Lucemburky. V zásadě ale s ničím nepřišel, spíše přilil olej do ohně, když roku 1345 přes domluvený sňatek syna se spojil s polským králem Kazimírem III. proti Karlovi, čímž vznikla česko–polská válka. Naštěstí dopadla příměřím, jelikož Ludvík nepodpořil Kazimíra. V témže roce učinil Bavor další chybu, když si, díky své druhé manželce Markétě Holandské, dělal nárok na území jejího zemřelého otce Viléma III. Holandského. Markétinou sestrou však byla manželka anglického krále Eduarda III., který si také činil nároky. Touto svou hamižností padla Ludvíkova taktika, kdy držel v nejistotě Francii, jestli se přeci jen nepřidá na stranu Anglie.

---

¹³¹ Jan Jindřich měl s dalšími manželkami několik potomků, takže šlo jen o pomluvu. SPĚVÁČEK 1980, 657–658

¹³² KAVKA 2002, 45

Pomalou a jistě začal Ludvík ztrácet moc a proto si pozval Jana Lucemburského k jednání. Ten na jednání přijel, ale zároveň podal zprávu do Avignonu a očekával, že papež začne konečně jednat ve věci syna Karla. Papež však už jednal a vybídl biskupy, aby veřejně vystupovali proti Bavorovi. Jan a Karel sháněli podporu u ostatních kurfiřtů a u Karlova prastrýce Balduina. Vydali se opět do Avignonu, kde na Zelený čtvrtek 1346 papež vyhlásil novou bulu proti Ludvíkovi, ve které ho, mimo jiné zbavoval všech práv na římský trůn, zkonfiskoval jeho majetek či v případě úmrtí zakazoval církevní pohřeb. Vyhlásil také, aby byl zvolen vhodný nástupce. Bez pomoci Lucemburků by papež nikdy Ludvíka nesesadil, uvědomoval si jejich moc a proto si Karla zavázal 13–ti požadavky.¹³³ Stačilo už jen, aby přesvědčili zbylé kurfiřty a 11. července 1346 byl zvolen nový římský král. Korunovace proběhla v Bonnu, jelikož Cáchy stále podporovaly Ludvíka.

Zdá se, jakoby Karlova cesta k římskému trůnu protirečila Dantovu spisu *De monarchia*. Většina dnešních českých historiků poukazuje na nespravedlnost německých historiků, kteří označují Karla za *popského* krále a Ludvíka, jako někoho, kdo se snažil udržet pořádek v říši a vymanit se z moci církve. Jenže zde můžeme vidět složitý vztah Karla IV. a Klimenta VI.. Z kdysi přátelského vztahu se vyvinul jakýsi naoko dobrý vztah. Karel, i třeba proti své vůli, musel být svým způsobem Klimentovi VI. zavázán, jelikož právě on mu dopomohl k trůnu. To ale neznamená, že by byl Klimentovým poskokem, ba naopak vedl vlastní politiku a papež si čím dál více uvědomoval rostoucí moc a ambice Karlovy. Menší spor nacházíme už rok po korunovaci, kdy papežský legát Jan z Pistoje apeloval na Karla aby hájil kuriální zájmy v Itálii. „*Byl to poněkud paradoxní požadavek Klimenta VI., který na jedné straně činil vše, aby se Karlova moc nerozšířila na Itálii, na druhé straně však odváděl jeho zájem od českých zemí a německých oblastí říše.*“¹³⁴

Nicméně pokud se chtěl Karel vydat na římskou korunovační jízdu takto, bránil mu v tom při nejmenším ještě Cola di Rienzo, římský tribun lidu, který si nárokoval vládu nad Římem.

Karel sice neměl podporu všech říšských měst, tu měl stále Bavor. Ten začal střídat vojsko pro osudný vpád do Čech. Tento úmysl již nenaplnil, protože 11. října 1347 zemřel při lovu na medvěda, kde ho zastihla mrtvice. Pro Karla tato událost znamenala alespoň krátkodobou úlevu, ale zanedlouho Bavorovi stoupenci začali podporovat jeho

---

¹³³ KAVKA 2002, 56–57

¹³⁴ SPĚVÁČEK 1980, 204

syna Ludvíka Braniborského. Ludvík Braniborský se obrátil na anglického krále Eduarda III., aby kandidoval na římského krále. Ten zprvu nabídku přijal, byl však přemluven svým švagrem markrabětem Vilémem, kterého vyslal Karel, aby se kandidatury vzdal a jménem Karlovým mu slíbil, že říše se nespojí s Francií proti Anglii. Následovala epizoda se lži–Waldemarem, jenž byla využita proti Ludvíku Braniborskému.¹³⁵ Další koalice proti Karlovi se dala dohromady roku 1348 a uvažovala o novém protikráli. Tento rok nebyl pro Karla šťastným, jelikož zemřela jeho první žena Blanca z Valois bez mužského potomka. Protikrál Günther ze Schwarzburku byl opravdu zvolen čtyřmi kurfiřty, byly to ale pochybné hlasy a když Karel svolal roku 1349 sněm, byl bez námitek kurfiřty uznán jako právoplatný římský král. Jeden z pochybných hlasů náležel rýnskému falckraběti Rudolfovi, kterého „... *pacifikoval* ... tím, že se hodlal oženit s jeho dcerou Annou.“¹³⁶ Svatba se konala na začátku března 1349 a již v červnu téhož roku zemřel Günther.

Anna však byla v klatbě, ve které se nacházela její rodina, takže se nemůžeme divit, že Kliment VI. byl v šoku. Nová manželka navíc byla s Karlem vzdáleně příbuzná, což ale Karel vyřešil dispensí, která platila od ledna 1349. Ve stejném roce se Karel dočkal korunovace v Cáchách společně se svou novou chotí Annou Falckou.¹³⁷ Po tomto úspěchu, kdy potvrdil svou volbu a získával si ostatní říšská města, byl to právě Kliment VI., který oddaloval jeho korunovační jízdu do Říma. Karel si nejspíše uvědomoval papežův strach z nabývající moci Lucemburků a zdržoval se převážně v Čechách, které zveleboval. Ještě v roce 1350 však stihl převzít říšské korunovační klenoty od Ludvíka Braniborského, který je měl v úschově po svém otci. Uznal Ludvíkovy nároky na kurfiřtství a tedy hlas při volbě římského panovníka a slíbil mu, že ho doprovodí do Avignonu, kde by mu byla odebrána klatba. Tento akt se samozřejmě protivil papeži. Karel navíc později své slovo nedodržel a do Avignonu Branibora nedoprovodil. Stejněho roku přišel do Prahy již výše zmiňovaný Cola di Rienzo a jestliže ho Karel používal i jako určitou výhodu vůči papeži, nemůžeme se mu divit. Kliment VI. si uvědomoval, že Karel, kdysi kandidát kurie, prováděl samostatnou politiku a kdyby se mu podařilo ovládnout Itálii, církve by musela být na císaři závislá. Začal proto také vyjednávat mír s Visconty, jedním z nejsilnějších rodů v rozvrácené politické situaci Itálie, ačkoli byli v klatbě, zatímco Florencie vyjednávala s Karlem o jeho povolení

---

¹³⁵ SPĚVÁČEK 1980, 211–213

¹³⁶ ČECHURA 1999, 68

¹³⁷ 25.července 1349, Anna Falcká pak o den později. ČECHURA 1999, 70

korunovační jízdy. Papež si mohl na chvíli oddechnout, jelikož českému panovníkovi některé plány překazila záhadná nemoc či zranění v letech 1350 až 1351.¹³⁸ V roce 1351 přišli první listy Petrarcovy, které Karla žádají o návrat slávy do Říma.

I přesto zde můžeme vidět jistý záblesk Dantových politických myšlenek. Jednak kolem roku 1348 Karel dokončil úvodní část *Maiestas Carolina* a také to, že císař je volen od Boha, je veden tedy cestou, kterou mu vybral Bůh a nikoli jeho náměstek. Po té, co byla veřejně sňata klatba z rodiny Viscontiů, Karel odložil korunovační jízdu, jelikož se obával odporu papeže a proto se rozhodl s ním opět spolupracovat. Proto už také nebylo potřeba držet Rienziho v Roudnici a mohl být vydán do Avignonu. Itálie byla stále rozbouřená a po předchozích událostech musel Karel opustit plán s korunovační jízdu, která už byla smluvená na rok 1352. Na sklonku tohoto roku zemřel Kliment VI.(1342–1352) a byl zvolen Inocenc VI.(1352–1362). Nový papež byl sice nakloněn reformám, ale nikoli Lucemburkům, ačkoli formálně projevoval Karlovi sympatie.

Roku 1353 zemřela Anna Falcká a Karel Lucemburský si vzal svou třetí manželku Annu Svídnickou.¹³⁹ Díky tomuto sňatku získal nové statky a zlepšily se i vztahy s uherským králem Ludvíkem a polským králem Kazimírem III..

V roce 1353 byl Karlem vyslán posel do Avignonu ohledně římské jízdy. Inocenc VI. nereagoval na Karlova posla a vyřešil situaci v Římě po svém, když tam poslal vojenskou výpravu, které se účastnil i Rienzo.

Karel se rozhodl pro cestu po říši, která vyústila v tažení do Itálie. Na začátku roku 1354 však zemřel jeho prastrýc, trevírský arcibiskup Balduin a kromě smutku musel také řešit, aby příští arcibiskup byl nakloněn Lucemburkům.

Mimo podpory Florencie získal si také podporu Benátek, Ferrary, Padovy a Faenze.¹⁴⁰ Měl pomoci ještě Habsburkům proti Curychu avšak to už nesplnil a zaměřil se na Itálii. Kavka vysvětluje náhlý odchod z důvodu možného usmíření Benátek a Milána, což by mu bránilo v korunovaci.¹⁴¹ Nedlouho poté zemřela hlavy rodiny Viscontiů, to oslabilo Milano a Karel se nemusel obávat vojenské akce. První velká zastávka byla v Mantově, odkud vyslal posla k papeži, aby domluvil korunovaci a také se setkal s Petrarcou. Dokázal vyřešit situaci s Visconty a dovršil to lombardskou

---

¹³⁸ Existují různé hypotézy: od lektvaru lásky podaném královnou Annou Falckou, po pád z koně při turnaji či projevující se nemoc DNA.

¹³⁹ Původně byla zasnoubená s Karlovým synem Václavem, který ale zemřel roku 1351 v nedožitých dvou letech. SPĚVÁČEK 1980, 233

¹⁴⁰ O podporu Benátek usiloval i Milán, který vyslal Petrarca v roli diplomata. KAVKA 1998, 177–178

¹⁴¹ KAVKA 1998, 180

korunovací 6. ledna 1355. Aby se vyhnul sporu s Florencií, která nedůvěřovala Viscontiům, vydal se do Pisy. Od 18. ledna do března zde vyčkával na papežského legáta, kardinála Pierra de Colombiers, který měl provést korunovaci.

Den před korunovaci vykonal jako poutník návštěvu všech chrámů a na Boží hod velikonoční, tedy 5. dubna 1355 byl i s manželkou Annou Svidnickou korunován na císaře. Ještě ten den však Řím společně opustili kvůli slibu, který dal papeži, že ve městě stráví pouze jeden den.

Během této náhlé korunovační jízdy stihl Karel IV. vybrat několik set tisíc zlatých a jiných cenností a relikvií.

5. Ideální panovník

5.1. Srovnání ideálů

S myšlenkou jediného impéria nepřišel pouze Dante, tato idea provázela svět už od antického Říma a s příchodem křesťanství více sílila.¹⁴² Ovšem z Dantova spisu nevyplývá jednovláda pouze císaře, jak by mohl napovídát název díla. Spíše jediná vláda císaře nad ostatními knížaty a zároveň něco jako rovnocennost mezi papežem a císařem. Samozřejmě císař by měl mít určitou úctu k papeži, ale neměl by se mu podřizovat. Oním císařem, který by mohl dokázat vládnout celému světu a zároveň nepodléhat papeži, měl Dante pravděpodobně na mysli, již několikrát zmiňovaného Jindřicha VII. Lucemburského, kdyby ovšem císař nepodleh nemoci. V Jindřichova syna, Jana Lucemburského, tyto své ideje nekládal, neboť se o něm nijak nezmiňuje; na rozdíl od Janova otce Jindřicha VII. a tchána Václava II., které zmiňuje i v Božské komedii.¹⁴³ Možná by svou pozornost opět obrátil na Jindřichova vnuka Karla, kdyby básník žil déle, ale tuto roli na sebe převzal Francesco Petrarca. Záměrně nezmiňuje Colu di Rienzo, protože právě Petrarcovy myšlenky a ideje, zdá se, následují Danta. A přece po přečtení spisu *De monarchia* a Petrarcových listů Karlovi IV. cítíme rozdíl v jejich myšlenkách. Zatímco Dante se drží spíše Aristotela, Petrarca naopak upřednostňuje Platóna,¹⁴⁴ oba dva ale vycházejí i z myšlenek svatého Augustina. Dante toužil po návratu do rodné Florencie a s příchodem nového císaře (Jindřicha VII.) získal naději nejen o návratu, ale i o zavedení pořádku v říši. Petrarca měl své kořeny také ve

---

¹⁴² KLIMENT 1942, 11

¹⁴³ KALISTA 2004, 190–191

¹⁴⁴ KRISTELLER 2007, 16–20

Florencii, ale soustředoval se spíše na Řím a obnovu jeho lesku a antické slávy, která nyní byla v troskách. Oba dva měli celkem naivní sny, přesto se jich nehodlali vzdát, ovšem Dantovy představy se zdají upřímnější, kdežto Petrarcovi, podle mě, jde především o jeho vlastní prestiž, ačkoli mu můžu křivdit, z jeho dopisů to tak na mne působí. Kristeller však vidí v Petrarkovi úplně někoho jiného – skromného a netoužícího po slávě, což dokazuje i Petrarkův spis *De vita solitaria* (O samotářském životě), o kterém diskutuje s Karlem IV. v Mantově a který císař lehce kritizoval.¹⁴⁵ Výše jsem zmínila, že pro Petrarca pravděpodobně nehrálo roli, zda to bude Karel IV. nebo Rienzo či benátský dóže. Jeho cílem bylo navazovat kontakty se vzdělanci či mocnáři, polemizovat s nimi a případně si připisat nějaký ten podíl na jejich úspěchu.

Co se týká Coly di Rienzo, objevuje se nepatrná shoda s Petrarcou. Oba se chtěli stát Karlovým rádcem. Petrarca však v antickém duchu, zatímco Rienzo měl zastávat funkci rádce v novém státě Ducha svatého. Z jeho dopisů Karlovi pak dále vyplývá, že mu jde o moc, která se mu skýtá v podobě tribuna a o které mohl ve vězení jen snít. Ty tam byly prvotní ideály o obnově impéria a pozvednutí Říma z prachu, utečenec a vězeň toužil po své vlastní slávě a úspěchu a snad bláhově si myslel, že císař vyslyší jeho malicherné prosby a vyhoví mu. Proroctví fra Angela, pokud si ho Rienzo ve skutečnosti nevymyslel, mu vystačilo jako záminka k navštívení panovníka. Rienzo se chtěl opět navrátit na výsluní, znovu se stát tribunem a myslel si, že s požehnáním císaře toho dosáhne a nikdo už se ho nepokusí sesadit. Kvůli splnění této ambice vymýšlel různá *fakta*, jako například, že je synem císaře Jindřicha VII. Lucemburského a nestyděl se lichotit králi, kterého zprvu ani neuznával jako kandidáta na císaře.

Společnou myšlenkou všech tří však bylo navrátit sídlo císaře do Říma.

5.2. Reakce Karla IV.

Vylíčením situace, ve které se Karel IV. nacházel, jsem chtěla poukázat na to, že panovník musel neustále řešit menší či větší konflikty. Stále musel řešit vyrovnání s potomky Ludvíka Bavora a ostatní územní vyrovnání s dalšími panovníky v Evropě. Jen do korunovace v Římě byli dva kandidáti na protikrále. V permanentně rozhádané Itálii sice Karlovi prošla římská jízda, ovšem můžeme se jen domnívat, co by se dělo, kdyby chtěl uplatnit své císařské právo na Řím.

---

¹⁴⁵ PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b, 315–316

Proto byla naprosto naivní Petrarcova představa, aby všeho nechal a soustředil se na Řím, potažmo Itálii. Řím v té době již nenaplňoval představy mocného antického města, naopak v něm vládl chaos, ke kterému přispěl i odchod papeže do Avignonu.

Karel IV. se tedy pokoušel vytvořit nové centrum říše v Praze. V architektonických návrzích Prahy, podle Kavky, můžeme vidět ambici vystavět zde nový Řím.¹⁴⁶ Karlštejn měl sloužit jako úložiště říšských korunovačních klenotů.

Také některé osobní důvody častokrát přerušily jeho politické záměry. Dlouhá absence dědice a poměrně brzké úmrtí manželek, nutily Karla k různé sňatkové politice své i svých dcer. Po narození syna v roce 1361 se soustředil na získání říšského trůnu pro něj stejně jako Českého království.

Neměli bychom také zapomínat, že jedním z Karlových cílů, možná tím, kterým by si zajistil věčnou slávu, o které psal Petrarca, bylo ukončit Avignonské zajetí. Na tento cíl se v podstatě soustřeďoval celý život, byť neúspěšně. Z předešlých kapitol jsme mohli postřehnout, že ani Kliment VI. ani Inocenc VI. nebyli nakloněni Karlově politice v Itálii, natož usazení císaře v Římě natrvalo.

---

¹⁴⁶ KAVKA 1993, 67–69. KUBÍNOVÁ 2006 – Kateřina KUBÍNOVÁ: *Imitatio Romae* - Karel IV. a Řím. Praha 2006

Závěr

V práci postupně popisuji náhled Danta, Rienza a Petrarce na Karla IV., v Dantově případě na císaře obecně. Po důkladném rozebrání vztahů a myšlenek o ideálním panovníkovi, začnu tím, co mají jednotlivé ideje společného. Snad jediným společným prvkem je, že císař Svaté říše římské by měl vládnout z Říma. Tento požadavek však Karel IV. nesplnil, protože uvažoval spíše realisticky a pravděpodobně by při dobývání Říma více ztratil než získal. Neměli bychom také zapomínat, že v době Karlově už římský císař bylo pouze formální označení a titul neměl takový vliv a pravomoc jako v antice.

Snad nejbližší se Karel IV. přiblížil ideálu Dantovu, kdy se pokoušel částečně vymanit z moci církve. Dantův spis reagoval na situaci s papežem Bonifácem VIII., který chtěl pohltnout moc církevní i moc světskou. V době, kdy se císařem stal Karel IV. nebyla situace s papežem tak vyhrocená, ačkoli musel Karel papeži Klimentu VI. slíbit jisté ústupky, aby byl zvolen. Po svém zvolení však nechtěl vystupovat v područí papežově a pokoušel se vládnout podle sebe, čímž mezi nimi vznikali konflikty. Nenaplnil tedy doslova spis Dantův, i když z kapitol dříve vypsanych víme, že určitou inspiraci z něj použil.

Karel IV. byl vzdělaný panovník, ať už v politice, cizích řečech či umění. Nebyl to typ výbojného panovníka, jako jeho dědeček a otec. Nepokoušel se dobýt Řím kvůli chvilkové slávě, která však byla pro Petrarcův ideál stěžejní. Nebyl tedy marnivý, jak můžeme básníkův typ označit.

Asi nejzajímavěji se jeví Rienzův ideální panovník. Není totiž zcela jasná jeho role. Zprvu kritizovaný císař Svaté říše římské se později měl stát středem nového světa s Rienzim po boku. Karel IV. měl sesadit dosavadního papeže, zřejmě však kvůli vzájemné nevráživosti mezi bývalým tribunem a papežem. Rienzo předpokládal, že papež společně s celou dosavadní církví do roka a půl zanikne. Císař měl pak tvořit součást nového trojvládí, společně s novým papežem a Rienzim jako rádcem. Ovšem postupně se z Rienziho myšlenek autorita císaře vytrácela a bývalý tribun navrhoval Karlovi IV., aby mu svěřil vládu nad Římem a císař měl pravděpodobně zůstat ve svých Českých zemích. Je celkem pochopitelné, že tento požadavek Karel IV. neakceptoval a spíše ho odsoudil.

Kdyby se tedy pustil do obnovení impéria ať už v duchu Petrarcových nebo Rienziho myšlenek, nejen, že by musel zapomenout na ostatní ambice, ale nebylo by to nejspíše ani proveditelné.

Z historického hlediska se Karel IV. jeví jako jeden z nejúspěšnějších a nejmocnějších císařů Svaté říše římské. Svého postavení dosáhl převážně díky své diplomacii bez použití vojenské síly či násilného převratu.

Seznam literatury

- ALIGHIERI 1942 – Dante ALIGHIERI: O jediné vládě. Praha 1942
- ALTMANN 2004 – Hans ALTMANN: Petrarca und das Kaisertum Karls IV. In: Aachen und Prag. Krönungsstädte Europas. Praha 2004
- ALTMANN 2006 – Hans ALTMANN: Korespondence Franceska Petrarky s císařovnou Annou Svídnickou, In: Cáchy a Praha. Korunovační města Evropy. Díl II. 2003–2006. Praha 2006
- BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 2003 – Naděžda BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ (ed.): Václav Brožík 1851–1951. Praha 2003
- BLOKŠA 1892 – Jan BLOKŠA: Dante Alighieri. Brno 1892
- BOCCACCIO 1965 – Giovanni BOCCACCIO: Život Dantův. Svatý Kopeček 1940
- BUKÁČEK 1933 – Josef BUKÁČEK (Bukác'ek): Francesco Petrarca e la nazione Boema. Trieste 1933
- BURDACH/PIUR 1929 – Konrad BURDACH / Paul PIUR: Briefwechsel des Cola di Rienzo, díl 5. Berlin 1929
- ČECHURA 1999 – Jaroslav ČECHURA: České země v letech 1310–1378, Lucemburkové na českém trůně I. Praha 1999
- ČECHURA/ŽŮREK 2012 – Jaroslav ČECHURA / Václav ŽŮREK: Lucemburkové, životopisná encyklopedie. České Budějovice 2012
- DANTE A ČEŠI – Dante a Češi: k 600letému výročí úmrtí největšího křesťanského pěvce. Olomouc 1921
- DOTTI 1987 – Ugo DOTTI: Vita di Petrarca. Roma–Bari 1987
- FRANZEN 1992 – August FRANZEN: Malé církevní dějiny. Praha 1992
- HEINTZE 1965 – Horst HEINTZE: Dante Alighieri Bürger und richter. Berlin 1965
- HEŘMANSKÝ 1958 – František HEŘMANOVSKÝ (ed.): Čtení o Karlu IV. a jeho době: (z pramenů). Praha 1958
- HLEDÍKOVÁ 2007 – Zdenka HLEDÍKOVÁ: Pražský – vatikánský rukopis listáče Coly di Rienzo, In: Kateřina HORNÍČKOVÁ / Michal ŠRONĚK (ed.): Žena ve člunu, sborník Hany J. Hlaváčkové. Praha 2007
- KALISTA 1971 – Zdeněk KALISTA: Karel IV. jeho duchovní tvář. Praha 1971
- KALISTA 2004 – Zdeněk KALISTA: Karel IV. a Itálie. Praha 2004
- KAVKA 1993a – František KAVKA: Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378), díl 2. Praha 1993

- KAVKA 1993b – František KAVKA: Život na dvoře Karla IV. Praha 1993
- KAVKA 1998 – František KAVKA: Karel IV. historie života velkého vladaře. Praha 1998
- KAVKA 2002 – František KAVKA: Korunovace Karla IV. císařem Svaté říše římské; 5. 4. 1355. Praha 2002
- KLIMENT 1942 – Josef KLIMENT: Úvodní studie, In: ALIGHIERI 1942 – Dante ALIGHIERI: O jediné vládě. Praha 1942
- KRISTELLER 1997 – Paul Oskar KRISTELLER: Osm filosofů italské renesance. Praha 2007
- KUBÍNOVÁ 2006 – Kateřina KUBÍNOVÁ: Imitatio Romae – Karel IV. a Řím. Praha 2006
- KUDRNA 1958 – Jaroslav KUDRNA: Politické a historické názory italské renesance. Praha 1958
- MACEK 1965 – Josef MACEK: Cola di Rienzo. Praha 1965
- OEHM 1900 – Vincent OEHM: Karel IV. odmítá návrhy římského tribuna Koly di Rienzo. [Příbram s.n. 1900]
- PACÁK 1921 – František PACÁK: Dante Alighieri: Život a dílo. Praha 1921
- PALACKÝ 2002 – František PALACKÝ: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, díl 2. Praha 2002
- PELÁN 2004 – Jiří PELÁN et al: Slovník italských spisovatelů. Praha 2004
- PETRARCA 1974 – Francesco PETRARCA: Listy malým i velkým tohoto světa, výbor z korespondence. Praha 1974
- PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968a – Francesco PETRARCA / Umbelo BOSCO / Vittorio ROSSI (ed.): Le Familiari: edizione critica per cura, Vol. 3, svazek 11. Firenze 1968
- PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968b – Francesco PETRARCA / Umbelo BOSCO / Vittorio ROSSI (ed.): Le Familiari: edizione critica per cura, Vol. 3, svazek 12. Firenze 1968
- PETRARCA/BOSCO/ROSSI 1968c – Francesco PETRARCA / Umbelo BOSCO / Vittorio ROSSI (ed.): Le Familiari: edizione critica per cura, Vol. 3, svazek 13. Firenze 1968
- SPĚVÁČEK 1980 – Jiří SPĚVÁČEK: Karel IV. život a dílo (1316–1378). Praha 1980
- ŠPIČKA 2004 – Jiří ŠPIČKA: Francesco PETRARCA a jeho latinské dílo, In Francesco PETRARCA: Mé tajemství. Praha 2004

ŠPIČKA 2010 – Jiří ŠPIČKA: Petrarca: homo politicus: politika v životě a díle Franciska [sic] Petrarky. Praha 2010

ŠUSTA 1948 – Josef ŠUSTA: Karel IV. za císařskou korunou 1346–1355. Praha 1948

ZANUTTO 1904 – Luigi ZANUTTO: Carlo IV di Lussemburgo e Francesco Petrarca a Udine nel 1368. Udine 1904

Internetové zdroje

ANNIBALE 1890 – Gabrielli ANNIBALE (ed.): Cola di Rienzo d. 1354, <http://archive.org/details/epistolariodico00riengoog>, vyhledáno 25.4.2013